Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

ҲИЖРИЙ: ҚАМАРИЙ 1411 ЙИЛ ШАВВОЛ, 22-КУН.
ШАМСИЙ, 1370 ЙИЛ САВР, 18-КУН

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган | 1991 йил 7 май, сешанба, 85-сон | НАРХИ обуначига 7 тийин. сотувда 10 тийин.

ЖИГАРИСТОНДА МУСИБАТ, ЎЗБЕКИСТОНДА МОТАМ

ЧУҚУР ВА САМИМИЙ ТАЪЗИЯ

Жигаристон қўрғони, Ангрен шаҳрининг барча аҳолисига

Табиий офатдан ҳалок бўлганларнинг оилаларига ва қариндошларига, азият чеккан аҳолига чуқур таъзия изҳор этаман.

Сизларни ишонтириб айтаманки, республика раҳбарияти ва ҳукумати табиий фалокат оқибатида зарар кўрганларнинг оилаларига ва ёр-биродарларига зарур ёрдамни бериш учун ҳамма чораларни кўрадилар, аҳолини хавфли жойлардан олиб кетиш ва кўчириш юзасидан шошилинч чораларни амалга оширадилар. Миллий анъаналарга биноан барча марҳумларга иззат-икром бажо келтирилади.

И. КАРИМОВ,
Ўзбекистон ССР Президенти.

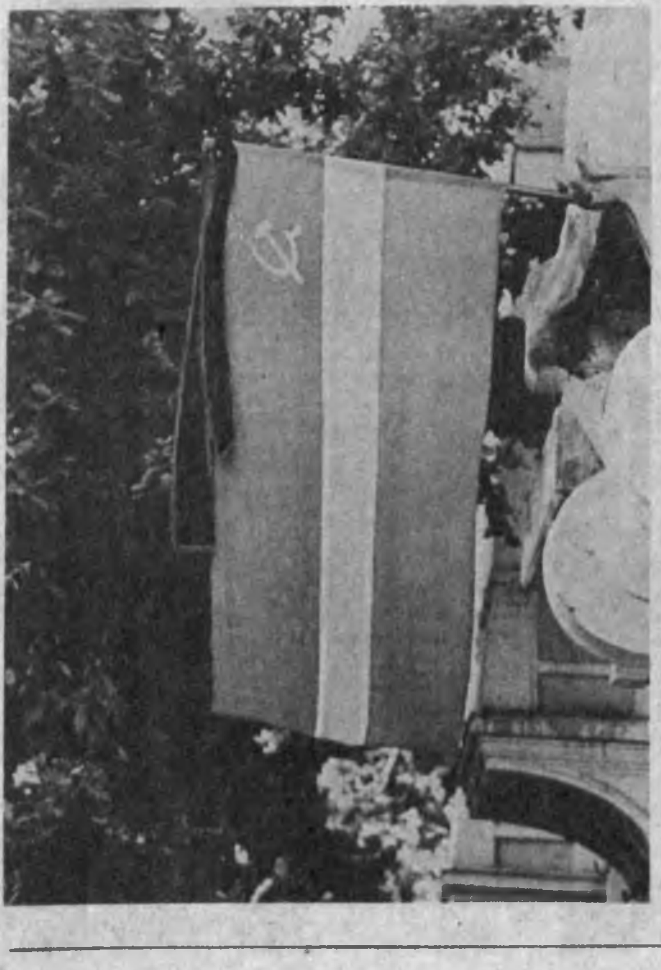

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашига, республика Компартиясининг Марказий Комитетига, Ўзбекистон халқига

Ангрен шаҳри яқинида одамларнинг ҳалок бўлишига олиб келган оғир табиий офат муносабати билан Ўзбекистон халқига самимий ҳамдардлик билдираман. Ҳалок бўлганларнинг оилаларига, қариндош-уруғларига, жабр кўрган барча аҳолига чуқур таъзия изҳор қиламан.

М. ГОРБАЧЕВ.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ҲУКУМАТИГА ВА ХАЛҚИГА

СССР ҳукумати Тошкент вилоятининг Жигаристон қўрғонида табиий офат юз бериб, кўп одамлар ҳалок бўлишгани муносабати билан Ўзбекистон халқига ва ҳукуматига самимий ҳамдардлик билдиради.

Жабрдийдаларнинг оилаларига, қариндош-уруғлари ва яқинларига таъзиямизни етказишингизни сўраймиз.

СССР Бош вазири В. С. ПАВЛОВ.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ПРЕЗИДЕНТИ ҲУЗУРИДАГИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ФАРМОЙИШИ

ТОШКЕНТ ВИЛОЯТ АНГРЕН ШАҲРИГА ҚАРАШЛИ ЖИГАРИСТОН ҚЎРҒОНИДАГИ ТАБИИЙ ОФАТ (ЕР СИЛЖИШИ) ОҚИБАТЛАРИНИ ТУГАТУВЧИ РЕСПУБЛИКА ҲУКУМАТ КОМИССИЯСИНИ ТУЗИШ ҲАҚИДА

Тошкент вилоят Ангрен шаҳрига қарашли Жигаристон қўрғонидаги табиий офат (ер силжиши) оқибатларини тугатиш юзасидан шошилинч чора-тадбирлар кўриш мақсадида:

1. Қуйидаги таркибда республика ҳукумат комиссияси тузилсин:

Жўрабеков И. Ҳ. — Вазирлар маҳкамаси раисининг биринчи ўринбосари, комиссия раиси

Ҳаққулов К. Ж. — Вазирлар маҳкамаси раисининг ўринбосари, комиссия раисининг ўринбосари

Шарипов Т. Я. — Вазирлар маҳкамаси раисининг ўринбосари, комиссия раисининг ўринбосари

Сайдалиев С. Д. — Тошкент вилоят ижроия комитетининг раиси, комиссия раисининг ўринбосари

Комиссия аъзолари

Алматов З. А. — Тошкент вилоят ижроия комитети ички ишлар бошқармасининг бошлиғи

Аҳмадбоев А. Г. — Ўзбекистон ССР кончилик ишларини хавф-хатарсиз ўтказиш устидан назорат қилиш давлат комитетининг раиси

Ахметов Л. А. — Ўзбекистон ССР автомобиль транспорти вазири

Боймиров Т. Б. — Ўзбекистон ССР сув хўжалиги қурилиши давлат комитетининг раиси

Васенин В. А. — Туркистон Ҳарбий округи қўшинлари қўмондонининг ўринбосари

Волков Г. Г. — Ўзбекбирлашув бошқарувининг раиси

Гиниятуллин Р. А. — Ўзбекистон ССР мелиорация ва сув хўжалиги вазири

Исаев А. Н. — Ўзбекистон ССР монтаж ва махсус қурилиш ишлари вазири

Искандаров И. Н. — Ўзбекистон ССР бинокорлик материаллари саноати вазири

Каримов Ш. И. — Ўзбекистон ССР соғлиқни сақлаш вазири

Лелеко А. И. — «Средазуголь» ишлаб чиқариш бирлашмасининг бош директори

Михайлов В. К. — Ўзбекистон ССР уй-жой-коммунал хўжалиги вазири

Муродов Э. А. — Ўзбекистон ССР молия вазири

Мустафоев Б. М. — Ўзбекистон ССР прокурори

Ражибоев В. Ю. — Ўзбекистон ССР Фуқаролар мудофааси штабининг бошлиғи

Тошпўлатов М. С. — Ўзбекистон ССР энергетика ва электрлаштириш вазири

Усмонов М. З. — Ўзбекистон ССР савдо вазири

Шоёқубов Т. Ш. — Ўзбекистон ССР геология ва минерал бойликлар давлат комитетининг раиси

Юнусов Р. Р. — Ўзбекистон ССР автомобиль йўллари вазири

Юсуфалиев С. Ю. — халқ депутатлари Ангрен шаҳар советининг раиси

2. Комиссия (ўртоқ И. Ҳ. Жўрабеков) аҳолини фалокат содир бўлган жойдан олиб чиқиш ва кўчириш, уни жойлаштириш ва зарур турмуш шароитларини яратиш, ҳалок бўлганларнинг ва жабрдийдаларнинг оилаларига бир йўла ҳамда моддий ёрдам бериш юзасидан зудлик билан чора-тадбирлар мажмуини амалга оширсин.

Кўчкининг бундан буён силжиши олдини олиш тадбирлари шошилинч равишда ишлаб чиқилиб, амалга оширилсин, бунинг учун Ўзбекистон ССР Фуқаролар мудофааси штаби, Ўзбекистон ССР вазирликлари ва идораларининг тегишли муассасалари сафарбар қилинсин. Кўриб чиқилиши лозим бўлган масалалар юзасидан Вазирлар маҳкамасига таклифлар киритилсин.

Ўзбекистон ССР Вазирлар маҳкамасининг раиси
И. КАРИМОВ.

1991 йил 6 майини Ўзбекистон ССРда мотам куни деб эълон қилиш тўғрисида

Тошкент областининг Ангрен шаҳри яқинида табиий офат рўй берганлиги — тоғ кўчиши оқибатида одамлар нобуд бўлганликлари сабабли Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши Раёсати қарор қилади:

1. 1991 йилнинг 6 майи Ўзбекистон ССРда мотам куни деб эълон қилинсин.

2. Мотам куни:

театр-томошагоҳ муассасаларининг, республика телевидениеси ва радиосининг кўнгилочар программалари бекор қилинсин;

давлат муассасалари, жамоат идоралари, корхоналар, муассасалар, ташкилотларнинг биноларига, шунингдек турар жой биноларига Ўзбекистон ССР Давлат байроғи мотам ҳошияси билан осиб қўйилсин.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси
М. ИБРОҲИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1991 йил 5 май.

АХБОРОТ

1991 йил 4 май куни маҳаллий вақт билан соат 6 дан 45 минут ўтганда Ангрен шаҳрига қарашли Жигаристон қўрғонида ер силжиши рўй берди. Бир неча киши ҳалок бўлди. Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси табиий офат оқибатларини тугатиш учун республика ҳукумат комиссиясини тузди.

«Халқ сўзи» ҳамдардлиги

БЕЛ БОҒЛАБ ТУРАМИЗ

«Халқ сўзи» рўзномаси таҳрир ҳайъати, бутун жамоаси ўз номларидан ва Ўзбекистоннинг барча тоифадаги депутатлари хоҳиш-иродаларини изҳор этган ҳолда Жигаристон фожиаси муносабати билан чексиз қайғурадилар, бу мотамсаро ичра бел боғлаб таъзия тутадилар, шаҳидлар хотираси олдида бош эгадилар, уларнинг омон қолган жигарпораларига чуқур ҳамдардлик билдириб, шўрликларга бандаларча сабр-тоқат, имону диёнат, бардам руҳ, комил ишонч насиб этишини истайдилар.

Қурбонлар — ажали муаллаққа, ногаҳон офатга учраганлар руҳини эслаб дуои фотиҳага қўл очамиз: Омин!

«Халқ сўзи»нинг таҳрир ҳайъати ва бутун жамоаси.

ОФАТ ЎЧОҒИДА МУХБИРЛАР ҚЎНАЛҒАСИ

Умумхалқ фожиаси — Жигаристонда рўй берган табиий офат тафсилотларини, жабр кўрганлар дарду аламини, уларга кўрсатиладиган хайру садақа савоби қўламларини, Ўзбекистон ССР ҳукумат комиссияси фаолиятини, вазирликлар, маҳкамалар, идоралар ишини, қабул қилинган қарорлару фармойишлар ижросини, тиклаш-қуриш тадбирларининг боришини, байналмилал қўллаб-қувватлаш моҳиятини мунтазам ёритиш, мотамсаро аҳоли руҳиятини кўтариш, ҳаммани эзгу ишларга рағбатлантириш мақсадида ва бошқа хосиятли ниятларни кўзлаб Ангренда «Халқ сўзи» ва «Народное слово» рўзномаларининг қуйидаги таркибдан иборат мухбирлар қўналғаси очилди:

Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ — «Халқ сўзи» бош муҳаррирининг ўринбосари, Лев ПАК — «Народное слово» бош муҳаррирининг ўринбосари, гуруҳ раҳбарлари; Абдусамат ЙЎЛДОШЕВ, Ҳабибулло ОЛИМЖОНОВ, Икром ЎТБОСАРОВ, Норбобо ШАКАРОВ — «Халқ сўзи»нинг бўлим муҳаррирлари; Мукаррама МУРОДОВА, Мавжуда ХОЛМАТОВА — «Халқ сўзи» мухбирлари; Фаррух РАҲИМОВ — «Халқ сўзи»нинг Тошкент вилоятидаги махсус мухбири; Еркин БОТИРОВ — «Халқ сўзи»нинг суратгир мухбири; Вера РУДАКОВА — «Народное слово» мухбири; Абдувоҳид ҲОТАМОВ — «Народное слово»нинг Тошкент вилоятидаги махсус мухбири.

Жигаристон фожиаси билан боғлиқ масалалар юзасидан Тошкентда 33-59-60, 32-09-67, Ангренда 34--56, 34-58 телефонларига қўнғироқ қилиш мумкин.

БИР КУНЛИК МАОШ ВА ҚАЛАМ ҲАҚИ ХАЙРИЯ ҚИЛИНАДИ

«Халқ сўзи» рўзномаси таҳрир ҳайъатининг 1991 йил 6 майда қабул қилинган қарорига мувофиқ жамоанинг 6 май кунги 1275 сўм маоши ва рўзноманинг 4 май сонига ажратилган 600 сўм қалам ҳақи Жигаристон фожиасидан жабру жафо кўрганлар учун хайрия жамғармасига — махсус ҳисоб-китоб дафтарчасига ўтказилади.

КЎЧКИ КЎЧМАСИН ЭКАН

Воқеа содир бўлган жойдан ҳикоя

Болалар кўзида қўрқув, аёллар чеҳрасида даҳшат кўланкаси, оқсоқолларнинг кўзларида ёш. Жигаристон посёлкасига офат ёпирилди. У кимнингдир қалбига найза санчди: жигарбандларини, яқинларини бевақт ўлим исканжасига ташлади. Бошқаларни эса ҳушёр торттирди, ўйлашга мажбур этди: бу ёғи нима бўлади, энди қандай яшаймиз, ажал ёнгинамизда турибди, бугун бизни четлаб ўтди, эртага-чи?..

Эртага фожиа такрорланмаслиги, инсон ўзини хавф-хатарсиз сезиши лозим. Энг оғир дақиқаларда Жигаристонга кўмакка келган ҳамма одамлар ҳозир ана шу ҳақда ўйламоқдалар. Минг афсуслар бўлсинки, 4 май куни саҳар чоғи бу ерда тириклайин кўмилган неча ўнлаб одамларга бирон-бир ёрдам бериб бўлмади. Тревога бўйича оёққа турган ва шошилинч равишда етиб келган Ўзбекистон ССР Фуқаролар мудофааси штаби ҳузуридаги Геннадий Антонов бошлиқ республика кўп йўналишли тез ҳаракат қилиш маркази биринчи отряди жангчилари ҳеч кимни қутқариб қола олмадилар. Қурама тоғлари тизмаси этакларидан силжиган кўчки шу қадар катта эдики, у одамлар истиқомат қилиб турган иморатлар устига балои азим бўлиб ёпирилди. Анча масофага чўзилган бу дўнгликни тездан суриб ташлашнинг ўзи бўлмади.

— Энди бу ерда қардошлик қабристони барпо этишга қарор қилинди. Ҳалок бўлганлар хотираси ангренликлар қалбида ҳамиша сақланиб қолади. Хиёбон яратишни ўйламоқдамиз, — дейди халқ депутатлари Ангрен шаҳар совети раиси С. Юсуфалиев. — Мусибатимиз чексиз. Сўз билан ифодалаш қийин. Табиий офат зарбаси кучли ва шафқатсиз бўлди. Шаҳидлар ҳақида чуқур қайғуриш билан бирга биз жабрланганлар тўғрисида ғамхўрлик кўрсатишга, такрорий кўчкилар бўлиш эҳтимолини кўзда тутиб, одамларни хавф-хатарсиз жойларга кўчиришга мажбурмиз. Фуқаролар мудофааси тузилмалари, Совет Армияси жангчилари, милиция ходимлари жуда қийин шароитда қидирув ишларини олиб бормоқдалар. Посёлка қишлоқда — кўчки хавфи бўлган сейсмик зонада жойлашган. Энг аввало, бундан буён одамлар яшашлари учун хатарли ҳисобланган ҳудуд чегараси аниқлаб чиқилди. 38 оила бор экан, зудлик билан шаҳарга кўчирилиб, бўш хонадонларга жойлаштирилди. Табиий офатдан жабр кўрган оилаларга пул ажратилмоқда, бошқа хил зарур ёрдам кўрсатилмоқда.

Табиий офат оқибатларини тугатиш республика штаби аъзолари посёлканинг бундан кейинги тақдири ҳақида қайғурмоқдалар. Уни кўчиришга қарор қилинди. Жой аниқланди, лойиҳачилар қидирув ишларини бошлаб юбордилар. Янги Жигаристон барча қулайликларга эга бўлади: унинг 60 гектардан иборат ҳудудида турар жойлар қатори мактаблар, касалхона, болалар боғчалари ва кинотеатр бинолари ҳам қад кўтаради. Кўчириш босқичма- босқич, белгиланган тартибга қатъий риоя қилган ҳолда амалга оширилади. Ирригация ва сув хўжалиги вазирлиги, «Средазуголь» 50 та ёғоч-тўсиқли уй ажратдилар, уларда одамлар вақтинча яшаб турадилар, кейинроқ бориб эса ҳар ким ўз истаги ва таъбига қараб уй қуриб олади.

Режалар, шубҳасиз, яхши. Бироқ уларни рўёбга чиқариш осон бўлмайдиган кўринади. Шунинг учун ҳам Ангрен шаҳар совети депутатлари янги посёлкани лойиҳалаш, қуриш ишларини доимий назорат остига олишга қарор қилдилар. Бинокорлик материаллари камчил бўлиб турган бир пайтда Хизир назар қилишини кутиб ўтириш ярамайди, ҳақиқий аҳволга ҳушёр кўз билан қараш, белгиланган режаларнинг бекаму кўст бажарилишига эришиш лозим.

Ҳозир эса тоғ этакларида жойлашган эски посёлкада машиналар, бульдозерлар шовқин-сурони бир зум бўлса-да, тинаётгани йўқ. Яшашга хавфли уйлар бузилмоқда. Офат туфайли гангиб қолган, оғир мусибат чекаётган одамларга кончилар, кимёгарлар, аскарлар, фуқаролар мудофааси отрядлари ёрдамга шошилмоқдалар. Инсон табиатининг энг яхши хусусиятлари — ҳамдардлик, ўзаро ёрдам ва олий ҳиммат кўрсатиш мана шундай дақиқаларда ёрқин намоён бўлмоқда.

А. ҲОТАМОВ,
«Народное слово»нинг Тошкент вилояти бўйича мухбири.

СУРАТЛАРДА: Жигаристоннинг бугунги манзараси.

Е. БОТИРОВ олган суратлар.

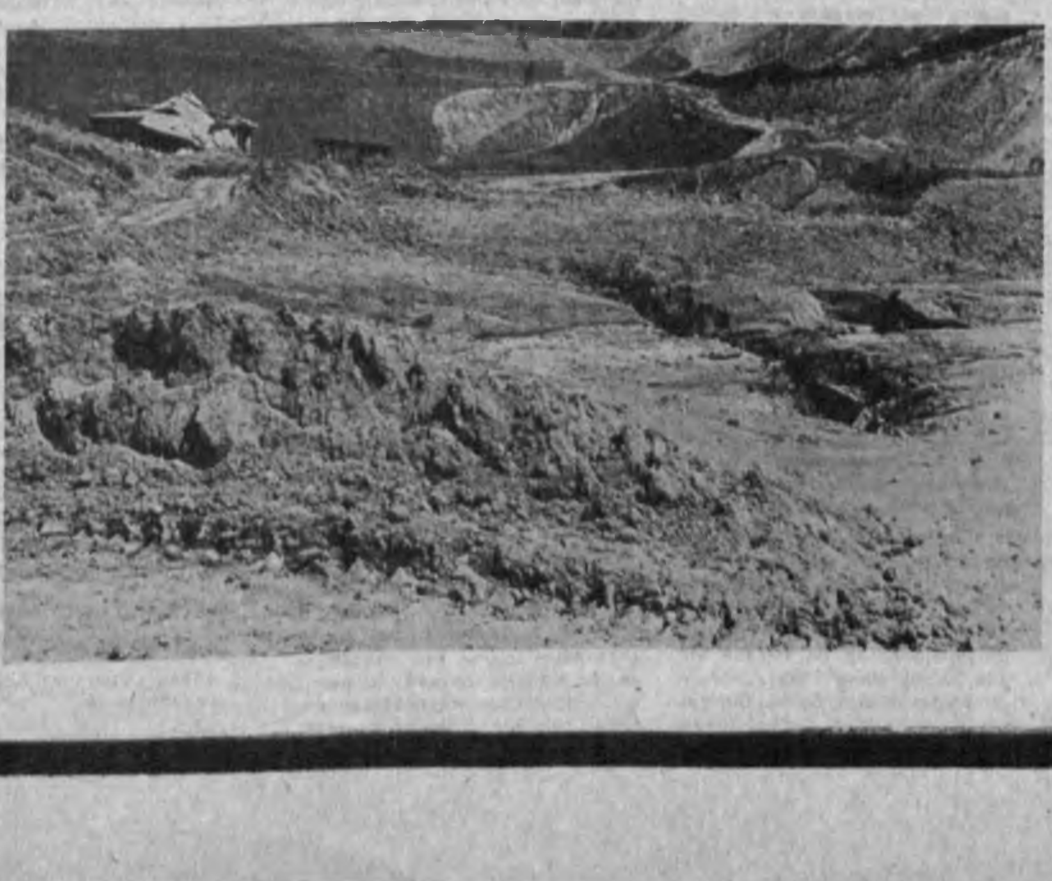

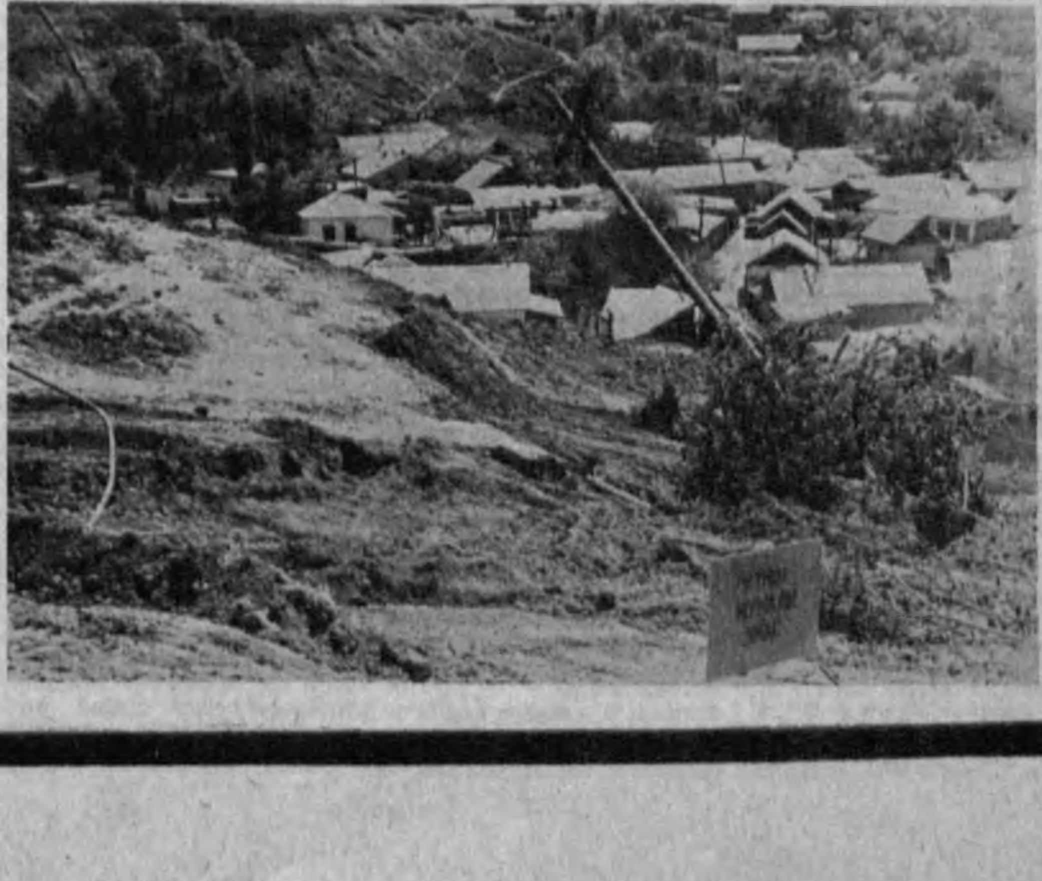

НОГАҲОН ОФАТ

Шанба куни тонг чоғида Ангрен шаҳри яқинидаги Жигаристон қишлоғида истиқомат қилган ҳамюртларимиз бошига тушган кулфатни ёзиш оғир. Соат 6 дан 45 дақиқа ўтган, кўпчилик тонгданоқ ўз юмушлари билан банд, баъзилар уйқуда эдилар. Баланд тоғ этагида жойлашган қишлоқ аҳолиси кучли шовқин ва силкинишдан уйғониб кетди. Баландликдан қишлоқ томон силжиб келаётган улкан тупроқ уюми йўлидаги бор нарсаларни ўз домига олиб, янада катта куч билан яқинлаша бошлади. Катта тупроқ уюмлари қишлоқнинг кўплаб уйларини 10 метрдан ортиқ қалинликда босиб қолди. Бу ҳодиса шундай тез содир бўлдики, тирик одамлар нима рўй берганлигини ҳам англолмай қолдилар. Кишилар ўзларига келиб, фалокатни тушунганларидан сўнг зарур ишларга тезда киришиб кетдилар. Чанг-тўзонга тўлган қишлоқда чала-ярим босиб қолинган уйлардаги болаларни, аёллар ва қарияларни, уюмлар орасидаги чалажонларни қазиб чиқариш бошланди. Тоғлик тепасидан сув оқиб ўтгани учун барча ерларни сув ва лой қатламлари босиб кетган эди. Бахтсизликка учраган, лекин омон қолганлар касалхоналарга юборилдилар. Тоғ баландлигида икки тракторчи тонгдан иш бошлаган омонат турган тоғ четини қулатиб юборган. Шу тариқа эл бошига катта офат тушди.

Шу куниёқ етиб келган Ўзбекистон ҳукумати раҳбарияти фалокат сабабини аниқлаш ва унинг оқибатларини тугатиш бўйича махсус комиссияси тузди. Бу ерда ҳозир бўлган республика Президенти И. А. Каримов жабрдийдалар оилаларига чуқур ва самимий таъзия изҳор қилди. Азият чекканларни озиқ-овқат, уй-жой билан таъминлаш, медицина ёрдами кўрсатиш юзасидан тезкор штаб тузилди. Кишиларни хавфли минтақадан дарҳол олиб чиқиб кетиш учун техника воситалари, автомобиллар берилди. Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари диний бошқармаси номидан муфтий Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф таъзия изҳор қилди, шаҳид кетган ҳамюртларимизга жаноза ўқилди.

Қутқарув ишларига Граждан мудофааси ва махсус қутқарув отряди хизматчилари, солдатлар, Чирчиқ ва Олмалиқ

СОАТ 6 ДАН 45 ДАҚИҚА ЎТГАНДА ВА УНДАН СЎНГ

шаҳарларидаги қутқарув отрядлари жалб қилиндилар. Азият чекканлар Ангрен шаҳри касалхоналарига ўтқизилдилар. Офат ўчоғи содир бўлган 9-шахта территориясига ишчилар ёрдамга етиб келишди. Фалокат яна қайтарилиши мумкинлиги сабабли эҳтиёт чоралари кўрилди. Ангрен шаҳридан, Олмалиқдан қувурлар келтирилиб, тоғликдан тушаётган сувларни махсус ўзанга оқизиш ишлари олиб борилди.

Барчанинг диққати марказида турган, қалбларни изтиробга тўлдирган Жигаристондаги бу фожиа нега содир бўлди, деган савол туғилиши, табиий.

Хавфли тоғ кўчкиси минтақасида жойлашган Жигаристон қишлоғи аҳолиси бундан йигирма йил аввал офатдан огоҳ қилиниб, бу ерлардан кўчиб кетиш зарурлиги айтилганди. Зилзила оқибатидаги қор кўчкиси туфайли фалокат содир бўлиши мумкин, дейилганди ўшанда. Ана шу фожиа 1991 йил 4 май куни рўй берди.

Республика ҳукумати азият чекканларга 500 сўмдан, раҳмшафқат жамғармаси, Қизил Ярим ой жамияти ҳам шунча пул ажратдилар. Халқ депутатлари Ангрен шаҳар совети ижроия комитети Жигаристонни тарк этаётган хонадонларга шаҳардаги тайёр 50 та уй-жойни топширди. Жабр кўрган 50 оилага 10 гектар ер ажратилди. Қутқарув ва қурилиш ишларида республиканинг 13 вазирлиги иштирок этаяпти. Болаларни мактабларга, боғчаларга жойлаштириш ишларига катта эътибор берилмоқда. Қутқарувда ўзбеклар билан бир қаторда рус, қозоқ, қирғиз, корейс, татар ва бошқа миллатларнинг вакиллари қатнашмоқдалар, тириклайин кўмилган жигаристонлик жигарларимиз руҳини ёд этмоқдалар. Азият чекканларнинг фарзандлари июнь ойидан бошлаб санаторий ва лагерларга бепул юбориладилар. Лекин Сатин ака Эркинов хонадонида унинг ўғли Рустам 6 боласи ва рафиқаси билан ҳалок бўлди. Муҳаммад Хидиров ҳам хотини, 6 фарзандлари билан тупроқ остида қолишди. Биз ана шулар, ҳалок бўлган яна кўплаб кишилар руҳини ёд этамиз. Бундай оғир кунда ўзбек биродарларига ҳамдард қардошларимиздан миннатдормиз.

Махсус ҳукумат комиссияси одамларни кўчириш ишларини тезда тугатишга бош бўлиб турибди. Келажакда Жигаристон қишлоғи ўрнида дўстлик боғи барпо қилиниб, у ерга улкан ёдгорлик ўрнатилиши хусусида келишиб олинди.

Маъмур НАЗАР,

Б. ЕРКИН олган суратлар.

БИТИМ ИМЗОЛАНДИ

Ўзбекистон ССР Президентининг «Республика ёшларини армияга чақиришни ва уларнинг ҳарбий хизматни ўташини такомиллаштириш чоралари тўғрисида»ги фармонига мувофиқ, СССР Қуролли Кучлари бош штаби билан Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси ўртасида Ўзбекистон ССР фуқароларини муддатли ҳақиқий ҳарбий хизматга чақирув ва уларнинг ҳарбий хизматни ўташини яхшилаш тўғрисида битим имзоланди. Битимга мамлакат Қуролли Кучлари бош штаби бошлиғининг ўринбосари Г. Ф. Кривошеев ва Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси раисининг биринчи ўринбосари И. Ҳ. Жўрабеков имзо чекдилар.

Битимнинг асосий мақсади — суверен давлат бўлмиш Ўзбекистон ССР фуқаролари — ҳарбий хизматчиларнинг ва улар оила аъзоларининг ижтимоий ҳимояланишини таъминлашдан иборатдир.

Иккала томон битимни тузишда суверен давлатлар иттифоқи шартномаси лойиҳасининг ССР Иттифоқидаги ваколатларни чегаралаш ҳақидаги бешинчи моддаси талабларига амал қилдилар. Бу ўринда иттифоқ субъектлари бўлган ССР Иттифоқи ва республикаларнинг биргаликдаги ваколатига кирадиган ҳарбий масалаларни ҳал этишда яқиндан ҳамкорлик қилишнинг муҳимлиги ҳисобга олинди. ССР Иттифоқи ва республикаларнинг мамлакат ҳудудида ҳарбий хизматга чақирув ва уни ўташнинг тартибини ўрнатишни биргаликда амалга ошириш экстерриториал принцип бўйича комплектланадиган ССР Иттифоқининг ягона байналмилал армияси қурилишининг ишончли асосидир.

Шунинг учун ҳам Ўзбекистон ССРдан фуқароларни ҳақиқий ҳарбий хизматга чақирувни ўтказиш, уларни ҳарбий хизматни ўташ учун мамлакатнинг бошқа минтақаларига юбориш ҳамда Туркистон ҳарбий округи ва Ўзбекистон ССР доирасида қолдириш қатъий равишда тузилган битим доирасида СССР Қуролли Кучларини комплектлашнинг худди ана шу экстерриториал принципини ҳисобга олган ҳолда амалга оширилади.

Битимда Ўзбекистон ССР фуқароларини ҳақиқий ҳарбий хизматга чақиришни ташкил этишнинг айрим хусусиятлари келишиб олинган. Томонлар ижтимоий адолат принципини таъминлаш зарурлигини ҳамда ялпи ҳарбий бурч ҳақидаги, СССР фуқароларини ҳақиқий ҳарбий хизматга чақирув ва уларнинг ҳарбий хизматни ўташи тўғрисидаги қонунлар ва қонунчилик актлари талабларига риоя этишни таъминлаш кераклигини эътироф қиладилар.

СССР Мудофаа вазирлиги вакиллари Ўзбекистон ҳукуматининг мухтор вакиллари билан биргаликда ҳар йили чақирув ҳажмини кўриб чиқиш зарурлигини ҳам эътироф этишди.

Саломатлиги яхши бўлмаган чақирилувчиларни ҳақиқий ҳарбий хизматга чақиришга йўл қўйиб бўлмаслиги аҳдлашувчи томонлар фаолиятидаги асосий принцип деб ҳисобланади. Бу ишда СССР Мудофаа вазирлиги ва Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш вазирлиги мамлакатнинг етакчи тиббиёт илмий муассасалари томонидан биргаликда ишлаб чиқилган СССР Қуролли Кучларидаги тиббий текширув ҳақидаги низомга амал қилинади.

Муддатли ҳарбий хизматни ўташ пайтида акаси ҳалок бўлган ёки ўлган чақирилувчилардан ота-онанинг розилиги билан ака ёки уканинг фақат бири тинчлик пайтида муддатли ҳарбий хизматга чақирувдан озод этилади. Мана шу асосга кўра озод бўлиш ҳуқуқига эга бўлган чақирилувчилар бу ҳуқуқдан фойдаланмасликлари ҳам мумкин.

Битимда Ўзбекистон ССРдан чақирилган фуқароларнинг ҳақиқий ҳарбий хизматни ўташидаги баъзи хусусиятлар белгилаб қўйилган. Жумладан, қонуний никоҳда бўлган Ўзбекистон ССРдан чақирилувчилар имкони борича Туркистон ҳарбий округи доирасида жойлашган қисмлар ва қўшилмаларга ҳамда оила доимий равишда яшайдиган жойга яқинроққа юборилади. Ўзбекистон ССРдан чақирилган ёшлар Кавказорти ҳарбий округи қўшинларини ва Каспий флотилияси кучлари, шунингдек Кавказорти ҳарбий округи ҳудудида жойлашган Қорадениз флоти кучларини комплектлашга юборилмайди. Кўрсатиб ўтилган жойларда ихтиёрий равишда хизматни ўташ хоҳишини билдирган шахслар бундан мустаснодир.

Ўқув қисмларида Ўзбекистон республикасининг туб аҳолисидан бўлган чақирилувчилар ичидан курсантлар тайёрлашни кенгайтириш чора-тадбирлари кўрилиши назарда тутилган. Томонлар ҳарбий қурилиш отрядлари (қисмлари)да ҳақиқий ҳарбий хизматни ўташ учун Ўзбекистон ССРдан чақирилган фуқаролар Ўзбекистон ССР ҳудудида жойлашган ва юқорида кўрсатиб ўтилган бўлинмаларга хизматга юборилиши ҳақида келишиб олдилар.

Битимда чақирилувчилар, муддатли ҳарбий хизматчилар ва улар оила аъзоларининг ҳуқуқий ва ижтимоий ҳимоя қилинишини таъминлаш бўйича СССР Қуролли Кучлари бош штабининг бурчлари келишиб олинган. Бош штаб навбатдаги чақирувни ўтказиш даврида тўпланиш ва қабул пунктларида, станцияларда, аэропортларда, шунингдек, темирйўл ва ҳаво транспортининг чақирилувчилар бораётган ҳамма йўлларида бутун шахсий состав томонидан ҳарбий интизомга риоя қилинишини таъминлаши керак. Янги чақирилувчилар тушган эшелонлар ва командаларга ҳамроҳлик қилиш учун ҳарбий қисмлар ва ҳарбий комиссарликлардан офицерлар, шунингдек, йўлда зарур устав тартибини таъминлашга қодир бўлган жамоат ташкилотлари вакиллари ажратилади.

Шу нарса муҳимки, эндиликда ҳарбий сиёсий орган республикадан чақирилган ва қисмга етиб келган ҳар бир ҳарбий хизматчининг ота-онасига унинг қисмга етиб келганлиги ҳақида командирнинг фамилияси, исми ва отасининг исми ҳамда ўғлининг хизмат жойи кўрсатилган хат ёзиб юбориши албатта керак.

Бош штаб муддатли ҳарбий хизматчилар ҳамда уларнинг оила аъзоларининг хавфсизлигига ва ижтимоий ҳимояланганлигига кафолатларни таъминлаш, ижтимоий таъминот ва ҳимоя қилиш юзасидан доимо изчил иш олиб боришни давом эттиради.

Бош штаб Ўзбекистон ССРда маҳаллий миллатга мансуб кишилар ичидан СССР Мудофаа вазирлигининг ҳарбий ўқув юртларига кириш учун номзодларни танлаб олиш ва уларни шу ўқув юртларига юбориш бўйича собитқадамлик билан иш олиб бориш мажбуриятини олади, шунингдек, СССР Қуролли Кучларининг барча турлари ҳарбий ўқув юртларига белгиланган ўрин доирасида ўзбек миллатига мансуб ёшларнинг танловдан ташқари киришини таъминлашга кафолат беради. 1991 йилда минг кишига қадар ўқувчи қабул қилинади.

СССР Мудофаа вазирлигининг ҳарбий ўқув юртларига умумий асосларда кираётган Ўзбекистон ССРдан бўлган абитуриентлардан билим юртларининг имтиҳон комиссиялари вакиллари томонидан Ўзбекистон ҳудудида имтиҳонларни қабул қилиш имкониятлари ҳақидаги масала кўриб чиқилади.

Бош штаб армия ва флотдаги «оқсоқоллик», «юртдошлик» ва бошқа салбий ҳолатларни тугатиш, ҳарбий интизомни ва ҳуқуқ-тартиботни мустаҳкамлаш, жангчиларни байналмилал руҳда тарбиялаш, ҳарбий жамоаларда соғлом маънавий-руҳий муҳитни яратиш бўйича талабчанликни кучайтиради.

Ўз навбатида Ўзбекистон ССР ҳукумати республикадаги барча ёшларни чақириқ олди тайёргарлиги тадбирларига тўла қамраб олиш ва уни сифатли ўтказиш юзасидан барча зарур чоралар кўриш мажбуриятини олади. Жумладан, Ўзбекистон ССР ҳукумати СССР ҳукуматининг норматив ҳужжатларида белгиланган ҳажмларда ва муддатларда республика фуқароларининг чақирувини таъминлаш мажбуриятини олади.

Белгиланган муддатларда ҳақиқий ҳарбий хизматни ўтаган фуқароларни хизматдан бўшаганида уларни республиканинг жамоат ташкилотлари ва ўша ҳарбий қисмлар вакиллари ҳамроҳлигида доимий яшаш жойларига ёки СССР Қуролли Кучлари турлари бирлашмалари ва республиканинг маҳаллий ҳарбий бошқарув органлари билан келишилган пунктларга олиб келиб қўйиш юзасидан барча чоралар кўрилади.

Битимда Ўзбекистон ССР ҳудудидаги қўшиндан ташқари хизмат отрядларини шакллантириш ва улар фаолият кўрсатишининг айрим хусусиятлари баён этилган. Шартлашувчи томонлар шуни эътироф этадиларки, тиббиёт хулосасига кўра, ҳақиқий ҳарбий хизматга яроқсиз деб топилган чақирилувчиларнинг кейинги тақдирларини белгилаш масалалари тинч даврда фақат Ўзбекистон ССР ҳукуматининг ваколатида бўлади.

Битим имзоланаётганида республика ҳукумати ўзининг алоҳида фикрини баён этди. Ўзбекистон ССР ҳукумати СССР Қуролли Кучларининг умумий сони ва СССР аҳолиси умумий сонининг ўртача иттифоқ нисбати билан белгиланадиган ҳақиқий ҳарбий хизматда бўлган республика фуқаролари сонининг процент нормативидан келиб чиққан ҳолда чақирилувчилар сонини ҳар йили кўриб чиқишни ҳамда Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси ва СССР Қуролли Кучлари бош штаби ўртасида келишиб олишни мақсадга мувофиқ деб ҳисоблайди. Чақирилувчилар сони белгиланган ўртача иттифоқ нормативидан ошиб кетган тақдирда компенсация тўланади, унинг турлари, миқдори ва тартиби протоколларда кўрсатилади.

Битим имзоланган кундан бошлаб кучга кирди.

(ЎзТАГ).

ДАВРНИНГ ОСМОНУ ЗАМИНИ— МЕҲНАТ, МЕҲНАТ ВА ЯНА МЕҲНАТ

ЎЗБЕКИСТОН ССР ВИЦЕ-ПРЕЗИДЕНТИ, РЕСПУБЛИКА ХАЛҚ ДЕПУТАТИ Ш. Р. МИРСАИДОВ САЙЛОВЧИЛАР ҲУЗУРИДА

Ҳозир фойдасиз гап қулоққа ёқмайди ва бунинг мавриди ҳам эмас. Қуруқ қошиқ оғиз йиртади деган халқ мақолини байроғу шиор қилиб олиш гали келди. Депутатлар билан сайловчилар ўртасидаги муносабату муомалада ҳам шу тариқа иш тутмоқ зарур. Бизнинг бошқа иложимиз йўқ: ваъзбозликлардан, мажлисбозликлардан, қарорбозликлардан одамларнинг юраклари безиган, улар бугунги таназзулу инқирозга маҳкамачилик, тўрачилик ва ҳоказо ярамас тутумлар боис эканлигини, бу иллатлардан қайта қуриш жараёнида ҳам воз кечилмаганини ўз кўзлари билан кўрдилар, бунинг жабру жафосини чекмоқдалар.

Бинобарин, амалий ишлардан, рўёбга чиқарилаётган тадбирлардан сўзлайлик.

Ўзбекистон ССР халқ депутатлари сайловларидан буён бир йилдан зиёдроқ вақт ўтди. 301-Қорадарё округи ҳудудида меҳнату ижод жўшқин давом этди. Рўй берган ўзгаришларни умуман Каттақўрғон мавзеси меҳнаткашларининг, халқ депутатлари район совети ва унинг ижроия комитети, қуйи советлар, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар, идоралар жамоалари, ҳар бир фуқаро саъй-ҳаракатларининг, астойдил интилишларининг, имону эътиқод билан ишлашларининг маҳсули деб ҳисоблайдиган бўлсак, индоллосини айтганда бу ютуқларда турли поғонадаги депутатларнинг ва, ҳеч шубҳасизки, Ўзбекистон ССР Олий Совети депутати, республика вице-президенти Шукрулла Раҳматович Мирсаидовнинг ҳам озми-кўпми мададкорона улуши борлигини эътироф этмоқ зарур.

Биргина Каттақўрғоннинг ўзида қисқа муддат ичида рўёбга чиқарилган ва чиқарилаётган ишлар кўламига ҳушёрлик ва синчковлик ила назар ташласак, Ўзбекистонимизда кайфият кўтаринки, маром жадал, ривожу равнақ анчайин яхши эканлигини ҳис қиламиз ва мамлакатнинг бошқа минтақаларида, масалан Россиянинг кўп жойларида рўй бераётган чўкишлару ўпирилишлари кўз олдимизга келтириб ёқамизни ушлаганимизча диёримиздаги хосиятли қадамларга шукроналар билдирамиз.

Қуйидагиларга эътибор беринг — Ш. Р. Мирсаидовга топшириқлару илтимослар ва уларнинг ижроси хусусида:

— Районда 7 минг нафардан зиёд ишсизлар бор, бизга корхоналар қуриб беришда ёрдам кўрсатинг, дея мурожаат этилганди. Шунга жавобан йилига 3 миллион шартли банка мева-сабзавот консерваси ишлаб чиқариладиган корхона қурилиши бошланди, минг тонна ноз-неъмат сақланадиган омбор ишга туширилди;

— колхоз бозорида янги расталар фойдаланишга топширилди;

— 10 та маҳалла аҳолисини ичимлик суви билан таъминлаш яхшиланди, ариқлар тартибга келтирилди, электр қуввати таъминотидаги узилишларга чек қўйилди;

— Пайшанба қўрғонида касалхона қуриб бериш сўралганди, бинокорлик ишлари бошланиб кетди, лекин уни андак тезлаштириш зарур;

— умуман Пайшанбани ободонлаштириш, турмуш шароитини яхшилаш учун 500 минг сўм сўралганди, шундан 400 минг сўми ўзлаштирилди;

— «Мойбулоқ» ва «Андоқ» жамоа хўжаликлари аҳолиси талабига кўра 6 та артезиан қудуғи қазилди;

— ушбу хўжаликка газ қувурлари тортиш келаси йил режасига киритилди;

— «Мойбулоқ» ва «Андоқ» совхозлари ҳудудларида 3 минг гектар ерни ўзлаштириш ниятида қурилаётган насос станциялари яқинда ишга туширилади;

— район ерларидан Россия томонга ўтказилган газ қувурлари каттақўрғонликлар учун аламдан бошқа нарса эмас эди, энди Шукрулла Раҳматовичнинг бевосита аралашуви билан армон ушаладиган бўлди: «Ленин йўли» жамоа хўжалигига газ тушди, яна беш-олтита хўжаликка қувур тортиш кўзда тутилмоқда;

— Пайшанба — Мойбулоқ йўли асфальтланди;

— Пайшанба посёлкасида бир мактаб қурилди, иккинчисининг қурилиши бошланди.

Юқорида зикр этилганлар дилга умид эпкинларини олиб киради. Ишласа бўларкан-ку! Осмондан чалпак ёғилишига кўз тикиб ўтириш ўз-ўзини ночорлигу муҳтожликка маҳкум этиш билан баравар.

...301-Қорадарё округи сайловчиларининг Ш. Р. Мирсаидов билан учрашуви ўтказилган мажлисгоҳ минбарига кўтарилганлар — халқ депутатлари Каттақўрғон район советининг раиси, район партия комитетининг биринчи котиби, Ўзбекистон ССР халқ депутати **Муяссар Шодиев**, сўзга чиққан бошқа нотиқлар юқорида биз келтирган хулосани ўз маърузаларига асос қилиб олганликлари шубҳасиз.

Болалар боғчасининг мудираси Назира Раҳимова, жумладан бундай деди: — Танқид ёки талаб учун сўзга чиқмадим. Депутатимиз мадади ҳақида икки оғиз гапирмоқчиман. Чиндан ҳам Пайшанбани ободонлаштириш учун ярим миллион сўм сўралганди, бу маблағ ажратилди. Раҳмат! Эндиги илтимосим — районимиз марказида 8 та болалар боғчаси бор, лекин уларнинг жиҳозлар билан таъминланиши яхши эмас. Шу жиҳатдан ёрдам берилишини илтимос қиламан.

Неъмат Ризаев — 6-мактаб директори: — Республика раҳбарияти ўқувчиларга бепул нонушта улашиш, уруш ва меҳнат фахрийларига, халқ таълими ходимларига ғамхўрлик ташаббуси билан чиққанлигидан мамнуимиз. Шунақа инсонпарварлик сиёсати туфайли бизнинг Гирдиқўрғон қишлоқ советида уй-жой қурилишига 25 гектар, томорқа учун 101 гектар ер ажратилди. 637 минг сўм маблағ водопровод тармоқлари, 75 минг сўм эса газ қувурлари ётқизишга сарфланди. Мактабимиз биноси ночор аҳволда эди, янги қурилиш шу йилнинг иккинчи ярмида бошланади.

Учрашув сабабчиси — депутат Ш. Р. Мирсаидов худди шу ўринда луқма ташлади:

— Ўртоқлар, мен бу ерга мақтов эшитиш учун келмаганман. Депутатнинг дарди — халқнинг дарди. Дуони киши ичида ўқиса, савоби кўпроқ тегади, дейишади. Масалан, нега бир йилдан буён кўринмай кетдингиз, газлаштиришнинг аҳволи яхши эмаску десангиз — бошқа гап. Келинглар, қариндош сифатида юракдан гаплашайлик.

Шундан сўнг сўзнинг ўроли ўзгарди. **«Мойбулоқ» давлат хўжалигида истиқомат қилувчи меҳнат фахрийси Ўлжа Йўлдошев** вице-президентнинг сайловчилар ҳузурига анчадан буён ташриф буюрмаганлиги сабабини мамлакатдаги оғир аҳволга, республика бошидаги катта ташвишларга йўйди. Каттақўрғон сув омборидан мазкур хўжаликка оби ҳаёт берилаётгани хосиятли иш бўлди, деди у. Қарийб 400 гектар боғ барпо этилади. Машҳур Учқора майизини етиштиришга киришилади.

Сайловчи Ўлжа ота кооперативлар ҳақидаги фикрини ўртага ташлаб, уларнинг баъзилари халққа зарар келтираётганликларини, нархнинг ҳаддан зиёд ошишига шулар сабабчи эканликларини таъкидлади ва бу хусусда ўйлаб кўришни сўради.

«Андоқ» давлат хўжалигидан уруш ва меҳнат фахрийси Ёрқул бобо Исаев бундай деди: — Гапни яхши билмайман. Дилимдагини айтсам, бизда 2 минг ишсиз бор, ғишт заводи қуришга кўмаклашинг, одамлар меҳнат қилишсин, ишлаган кимса эса фойдасиз юриштуришдан қутулади.

Район марказий шифохонасининг «Тез ёрдам» бўлими мудири Эркин Ҳамидуллаев, ҳар ким ўз дардини айтар деганларидек, соғлиқни сақлаш муаммоларини кўтарди. Районда 160 минг аҳоли бор. Ҳар 10 минг кишига 58 бемор ўрни тўғри келади. Қоида бўйича эса 139 та бўлиши керак. Демак, 1192 ўрин етишмайди. Икки ёшгача бўлган 1917 гўдакни сут маҳсулотлари билан таъминлаш даражаси 15 фоиздан ошмаётир, «Тез ёрдам» станцияси қуриш керак. Унинг лойиҳаси тайёр, лекин маблағ йўқ. Э. Ҳамидуллаев ана шу масалалар ечимини тезлаштиришни илтимос қилди.

Халқ депутатлари район совети ижроия комитети раисининг ўринбосари, режалаштириш комиссиясининг раиси Баҳром Бекмуродов ўз нутқида деҳқонга ер берилгани билан бинокорлик материаллари ажратилмаса бу тадбирдан фойда йўқлигини таъкидлади. Йилига 350 минг дона шифер олиниши керак, аммо ярми ҳам берилмаяпти. Ҳар кварталда Самарқанддан 400 минг дона пишиқ ғишт келтирилади, бунинг сарф-харажати қиммат. Мазкур фонд Каттақўрғон ғишт заводига ўтказилса яхши бўларди. Аҳолига шахсий чорваси учун ем-хашак бериш тўғрисидаги фармонга кўра хўжаликлар кўп иш қилишаяпти. Аммо давлат корхоналаридан кунжара, шелуха, омихта ем ололмаяпмиз.

Сайловчи Б. Бекмуродов кичик корхоналар очиш учун асбоб-ускуна йўқлиги масаласини ўртага қўйди. У ёшлар тақдири хусусида ҳам фикр юритди. Бу йил ўрта мактабларни 3 минг йигит ва қиз битириб чиқади. Улардан энг истеъдодлиларини чет элларга ўқишга юборишда ёрдам кўрсатишни вице-президентдан илтимос қилди.

Район саноат ишлаб чиқариш комбинати директори Қудрат Муродуллаев сўзидан:

— Жамоамизда 150 киши ишлайди. Ғишт пишириш, тўқувчилик, қандолатпазлик, оҳак тайёрлаш ва ҳоказолар билан машғулмиз. Шакар етказиб бериш ниятимиз бор, лекин қанд лавлаги йўқ. Ана шу экинни ўстиришга киришилса соз бўларди. Асфальт-бетон тайёрловчи кичик корхона очдик, бироқ техника воситалари йўқлиги сабабли ишимиз юришмаяпти.

Болалар музика мактабининг директори Мелик Элмуродовнинг сўзлари тўплангaнларга хуш таъсир этди.

— Амир Темур бобомиз боғларини тиклашдек хайрли ишлар бизга маъқул, — деди маориф фахрийси. — Менимча, Каттақўрғон сув омбори ёқасида санаторийлар, курортлар, дам олиш уйлари ташкил этсак зўр иш бўларди. Каттақўрғонда техника олий ўқув юрти очиш фурсати ҳам етди. Яна бир мулоҳазам: республика раҳбариятининг тутумидан хурсандмиз, лекин Ўзбекистонни инқирозга олиб борувчи ҳар қандай нотўғри йўлларга кўпроқ ғов ташланглар, унинг истиқболи учун куч-ғайратни аяманглар.

Ш. Р. Мирсаидов сайловчилар олдида қарор топган одатни бузиб — ёзувга қарамай нутқ сўзлади.

— Республикада нимаики яхши ишлар қилинаётган бўлса, буларнинг ҳаммаси меҳнаткаш халқимиз хизмати, Президентимиз раҳбарлиги остида олиб борилаётган одилона сиёсат натижасидир, — деди у.

Мен бугун асосан мамлакат ва Ўзбекистондаги ижтимоий-сиёсий, иқтисодий вазият ҳақида гапирмоқчиман. Аввало нарх-наво сиёсати, кейин эса Иттифоқ шартномаси масалаларига тўхталаман.

Шуни айтиш керакки, нарх-навонинг ошиши кутилган ҳодиса эди. Ҳозир эса бу гўё атайлаб қилингандай бўлиб туюлаяпти. Биз бу муаммога халқнинг ижтимоий муҳофазасини ўрнига қўйиб ёндашиш йўлидан бордик. Товон (компенсация) тўлаш учун Иттифоқдан 6,8 миллиард сўм undирдик. Бунда халқимизнинг камбағаллиги, серфарзандлиги ва бошқа омиллар ҳисобга олинди.

Биз турғунлик даври дедик, қайта қуриш дедик, яна аллаималарга урғу бердик. Бироқ очиғини айтайки, менинг назаримда **ҳамма замонларнинг осмону замини — меҳнат, меҳнат ва яна меҳнат.** Даладаги ҳосилни йиғиб олиш ўрнига митингбозлик билан шуғулланиш бемаъниликдир. Таъбир жоиз топилса, оч қорнига қўшиғу ёқалашиш на ҳожат?!

— Назариётчилар бозор иқтисодиёти шароитида кутилмаган ҳолатлар рўй бериши мумкинлиги хусусида башорат қилмоқдалар, — дея сўзини давом эттирди Шукрулла Раҳматович. — Лекин мен ҳар қандай мушкулотнинг ечими меҳнат билан боғлиқ эканлигини кўп кишилар тушуниб етмаётганликларини қайд этмоқчиман.

Биз бозорга ҳали ўтганимиз йўқ, унга кириб бораяпмиз. Бунда беш юз кун, бир йил деганлари хом гап. Муддатни табиий жараён ва муносабатлар ҳал қилади. Хорижда бундай ҳоллар неча-неча ўн йиллар давомида ечимини топган.

Ш. Р. Мирсаидов нон маҳсулотлари нархи йил охиригача ўз ҳолида сақлаб қолиниши чоралари кўрилаётганлигини айтди. Мактабларнинг ўқувчиларига бериладиган таомлар масаласида ҳам шундай йўл тутилади. Муаллимлар, тиббиёт ходимларининг маошлари қайта кўриб чиқилади. Лекин барибир бу тадбирлар қисматимизни яхшиламайди, бирозгина енгиллаштиради, холос.

Вилоятингизда одамларга ажратилган томорқаларда буғдой етиштирилаётганидан мамнунмиз. Бу жуда яхши. Чунки биз ана шу қимматли неъматни четдан оламиз. Мазкур жабҳадаги аҳвол ночор.

Грузия чой бермай қўйди. Самарқанд чой қадоқлаш фабрикаси ишни тўхтатиш хавфи олдида қолди. Биз Хитой, Ҳиндистон, Индонезия, ва Вьетнамдан хом ашё оляпмиз, у ҳадемай етиб келади, корхона йил охиригача етадиган хом ашё билан таъминланади.

Яна таъкидлайман: бозор— меҳнат дегани. Ҳозир биз унга ўтар пайтидамиз. Бошқача айтсам, янги қурилган онла ҳолатида турибмиз. Лекин эртамиз яхши бўлишидан умидимиз бор. Нима учун? Чунки биз аҳолига ер ажратдик. Ўзбек — ўзини ер билан боқиш маромини эгаллаган халқ. Қарз бердик, мол сотиб олинг, дедик. Буниси ҳам бўлаяпти. Мана шуларнинг барини бугунги ва эртанги аҳволни ҳисобга олиб қилдик. Республикамиз Президенти Ислом Каримов «Кимки халққа ер бермаса, у бизнинг сиёсий душманимиздир» деб тўғри айтди. Ана шу кўрсатмага қатъий риоя этмоқ зарур.

Иқтисодий танқислик кучли. Эҳтимол тутилаётган очарчилик олдини олиш барча поғонадаги советларнинг, ҳамма раҳбарларнинг бурчидир.

Бугунги учрашувда қанд лавлаги етиштириш хусусида фикр билдирилди, ўйлайманки, ана шу экинни ўстиришга киришмоғимиз керак. Украинада қанд лавлагидан 16 фоиз, бизда эса 25 фоиз шакар чиқаркан. Бу имкониятни бой бериш ярамайди.

Биз уч-беш йил ичида четдан олиб келинадиган мол-маҳсулотларни имкони борича ўзимизда етиштиришу ишлаб чиқаришга эришмоғимиз шарт. Бу эса танглиқдан қутулишнинг бош йўлидир. Яқинда «Бизнес-конгресс» номи билан дунё корчалонлари вакилларини таклиф этамиз, 500 га яқин корхона қуриб беришларини сўраб, уларга ўзимиздаги маҳаллий ресурсларни таклиф қиламиз. Ҳеч бўлмаганда 300 та корхона бўлар-ку!

Ш. Р. Мирсаидов пировардида Иттифоқ шартномаси хусусида тўхталди.

— Эндиликда СССР борми, у керакми, деган гап-сўзлар тобора кўпроқ эшитилмоқда. Калаванинг учи йўқотиб қўйилди. Замона зайлини ҳар ким ўзича тушунгани ва қабул қилиб олганининг оқибати бу.

Хўш, бизга Иттифоқ керакми? Баъзилар «Йўқ, пилламиз, тилламиз, пахтамиз, қоракўлимиз бор, керак эмас» дейишмоқда. Бундай қарашни нотўғри деб ҳисоблайман. Биз ҳовлиқмаслигимиз, етти ўлчаб бир кесишимиз лозим.

СССР Президенти ва тўққиз республика раҳбарларининг қўшма баёноти ҳозирги танглиқдан чиқишга, Иттифоқ шартномасига асос бўла олади, деган фикрдаман. Айни пайтда эълон қилинган лойиҳани мавҳум ва унчалик маъқул эмас, дея ҳисоблайман. Бизга мустақил давлатлар иттифоқи шартномаси зарур. РСФСР, Белоруссия, Қозоғистон, Украина, Ўзбекистон — беш республика гапни бир жойга қўйиб ўз лойиҳаларини тайёрлашаяптики, уларнинг мажмуаси ўтишидан умидвормиз.

* * *

Учрашув охирида Ш. Р. Мирсаидов шахсий масалалар билан мурожаат этган сайловчиларни қабул қилди.

Халқ депутатлари Самарқанд вилоят совети раиси, вилоят партия комитетининг биринчи котиби, Ўзбекистон ССР халқ депутати **П. М. Абдураҳмонов** сафар чоғида вице-президентга ҳамроҳ бўлди ва учрашувда қатнашди.

Аҳмаджон ҒУЛОМЗОДА,

Холмуҳаммад НУР,

«Халқ сўзи»нинг махсус мухбирлари.

Самарқанд вилояти, 1991 йил 4 май.

Депутатлар ҳақида ҳикоялар

ДАРАХТ ОСТИГА КЎМИЛГАН ХАЗИНА

Ўроқ акани тушлик пайти халқ депутатлари вилоят совети ижроия комитети эшиги ёнида учратдим. Салом-аликдан сўнг ижроком биноси орқасидаги соя-салқин боғни сайр қилдик. Турфа хил мевали, манзарали дарахтлар: паст бўйли япон тутлари, митти ноклар, шафтолию ўриклар, қрим қарағайи, туя арча, оқ терагу, кўк терак, мажнунтолу қайрағоч, зарангу қатранғи дейсизми — бари шунда. Теварак-атрофни анвойи гуллар ҳиди тутган. Йўлакларнинг икки томонига ток экилиб, ишкомларга кўтарилган. Серқатнов Даҳбед кўчаси устидан қурилган чиройли осма йўл боғни Шоирлар хиёбони ва сал нарироқдаги муаззам Регистон майдони билан боғлаб туради.

Сайр чоғида Ўроқ аканинг дили салгина ғашланганини сездим. Юзи бироз тунд. Ҳорғин тин олди. Ўйчан нигоҳини боғлар оша Амир Темур хилхонасининг мовий гумбазларига, Регистон минораларига тикди. Сабаби не экан? Ижрокомда бўлган мажлис асоратими ёки депутатликнинг туганмас ташвишларидан ҳоришмикан? Ё тоғу даштларни кезишдан толдими бу серғайрат, тиниб-тинчимас инсон.

...Укаси Уралбой билан отадан етим қолганида эндигина ўн ёшда эди. Шу орада фронтдаги акаси Эргашбойдан ҳам қорахат келди. Қирқ беш яшар она далада меҳнат қилар, аммо унинг топганига қорин тўймасди. Ўроқбой волидасининг қаватига ўтди.

— Ўнга кирдинг — соига кирдинг, энди умидим сендан, — дер эди она. Бу умид Ўроқбойнинг жисмига қувват бағишлади. У меҳнатда барвақт қотайди, тез улғайди. Бешинчини тугатар-тугатмас бригадага табелчилик қила бошлади. Кейин пайтлар пода ҳам боқди...

Орадан йиллар ўтиб, у Хатирчи район партия комитетининг биринчи котиби бўлиб ишлаб юрган кезларида бу ҳақда кўп эслар, ўзини мудом одамлар орасида тутишга, уларнинг ўй-ташвишларидан бир дақиқа ҳам узилиб қолмасликка интиларди.

Хатирчи — шароити мураккаб, оғир районлардан. Шу ерда у саккиз йил биринчи котиб бўлди. Унгача иқтисодчилик ихтисосини эгаллаган, дастлаб Қашқадарёда ҳисобчи, сўнгра Пайариқ район партия комитетида оддий ходимликдан иккинчи котибликкача кўтарилганди. Олтмишинчи йилларда Самарқанд вилоят партия комитетига таниқли иқтисодчи, ҳозирги кунда Бутуниттифоқ қишлоқ хўжалиги фанлари академиясининг мухбир аъзоси, профессор Саидмаҳмуд Усмонов раҳбар бўлиб келди. Саидмаҳмуд Нўъмонович бошқарувининг маъмурий услубларидан воз кечиш, иқтисодиётни рағбат топтириш, пухта ҳисоб-китоб, тадбиркорлик, меҳнатни илмий ташкил этиш тарафдори эди. Шу боис иқтисодиётни ҳам назарий, ҳам амалий жиҳатдан мукаммал биладиган ёшларни ўстиришга, қўллаб-қувватлашга интилди. Ана шулардан бири Ўроқ Жамолов эди.

— Мен деҳқончиликни Орзи Маҳмудовдан, иқтисодиётни Саид Нўъмоновичдан ўргандим. Шу икки беназир инсон менинг устозларимдир, — деб эслайди кейинчалик Ўроқ ака.

Хатирчида ишлаганда район барча соҳаларда пешқада бўлди. Энг муҳими — хўжаликларнинг кассасига одамларнинг киссасига пул кирди. Балким шу туфайли хатирчиликлар Ўроқ аканинг хизматларини ҳозир ҳам ҳурмат ва миннатдорчилик билан эслашади. Шу орада икки марта Ўзбекистон ССР Олий Кенгашига депутат қилиб сайланди. Меҳнат Қизил Байроқ ордени билан мукофотланди.

Дарвоқе, мукофот. Саккиз йиллик меҳнатининг муносиб баҳоси бу. Аммо Ўроқ Жамолов бу ҳақда бошқачароқ фикр юритади. У ўзининг хизматию мукофотлари ҳақида эмас, шу давр мобайнида район меҳнаткашларидан икки киши — Фароғат Ортиқова билан Ҳамро Хидиров Социалистик Меҳнат Қаҳрамони бўлгани, олти киши Ленин ордени, ўн тўрт киши Меҳнат Қизил Байроқ, ўн олти киши «Ҳурмат белгиси» орденлари билан тақдирланишгани, 1974 йилда район хўжаликларининг банкдаги ҳисобида салкам 60 миллион сўм пули бўлганлигини гапиради. «У пайтлар орденлар халталаб топширилмас эди», — деб қўшиб ҳам қўяди.

Сўнгра унинг иқтисодчилик истеъдоди, раҳбарлик маҳоратини қаттиқ синовдан ўтказишга қарор қилишди. 1974 йилда райком биринчи котиблигидан қолоқ «Пайариқ» давлат хўжалигига директор қилиб юборилди. Обком иккинчи котиби В. П. Куксенко қисқача суҳбатда: «Совхоз кўп йиллардан бери режаларни бажармайди. Салкам бир миллионлик зарар кўрган. Шу хўжаликни кўтариб берасиз», — деди.

Яна саккиз йиллик босқич. Ҳолбуки, дастлабки йилдаёқ хўжалик қолоқликдан чиққан ва вилоят партия комитетининг биринчи котиби В. Н. Қодиров уни янада масъулиятли лавозимга тавсия этиш ҳақида ошкора мулоҳаза билдирганди. Афсус, Владимир Николаевич... Хуллас, яна саккиз йил тинимсиз меҳнат, машаққат. Унинг ўрнида кимдир эҳтимол бой берилган юксак лавозим мотамини тутиб, ноҳақ жабр-жафодан ҳасрат қилиб умрини эговлаб юрган бўларди. Ўроқ ака эса ўкинмади. Меҳнатни севган, ундан завқ ва ҳаловат топган киши учун мансабнинг катта-кичиги бўлмайди. Муҳими — одамлар орасида юриш, уларнинг корига яраш, меҳрини қозониш.

Шу йиллар ичида хўжалик йилига 2,5 миллион сўмдан ошириб даромад қиларди, рентабеллилик даражаси 51 фоизга етди. Ўроқ Жамолов Октябрь Революцияси орденига, «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган қишлоқ хўжалиги ходими» унвонига сазовор бўлди. Унинг теран билими, раҳбарлик маҳорати, меҳнатсеварлиги эл кўзида яна бир карра равшан исботини топди.

Ана шу пайтларда амалга оширилган хайрли ишларнинг гултожи — хўжалик ҳудудидаги узоқ йиллардан бери қаровсиз ётган табаррук қадамжо — Имом Исмоил Бухорий қабри атрофини ободонлаштириш, масжидни созлаб ишга тушириш бўлди. Буюк муҳаддиснинг 1200 йиллик тўйи муносиб нишонланди.

Кейин у илгари билган, шуғулланган бўлса ҳам, бевосита қилмаган касби — боғбонлик, ўрмончилик соҳасига ўтди. Вилоят совети ижроия комитети ўрмон хўжалиги бошқармаси бошлиғи этиб тасдиқланди. Шунда у Шарқда машҳур афсонани эслади: дунёдан кўз юмаётган ота ўғлига «ҳовлидаги дарахт остига хазина кўмганман, шуни кавлаб оларсан», дея васият қилган экан; умидвор ўғил хазинани топмабди-ю, лекин дарахтларнинг тағини кавлай-кавлай боғнинг даромадидан бойиб кетибди. «Боғни боқсанг, боғ бўлур, ботмон даҳсар ёғ бўлур».

Шу ўринда икки оғиз тафсилот жоиз, деб ўйлаймиз. Чунки биз тилга олмоқчи бўлган масаланинг ҳам тарихга, ҳам истиқболга боғлиқ тенгсиз аҳамияти бор.

Самарқанднинг бир пайтлар буюк ҳукмдор Амир Темур қароргоҳи жойлашган Тупроққўрғони ўрни бир неча аср мобайнида вайрон, хокисор, чакалакзор бўлиб ётди. 1868 йилда шаҳарни забт этган чор армияси қўмондонлиги бу ерда ҳарбий қисм жойлаштирди. Эҳтимол қайсидир генерал бунда ўзига хос рамзийликни назарда тутгандир. Ҳар ҳолда то йигирманчи асрнинг олтмишинчи йилларигача бу ерда айрим маъмурий бинолар қурилиб, берироқда намойишлар майдони бунёд этилгунга қадар одамлар яқинлашишга ҳайиқиб туришар эди.

Йиллар ўтиб қўрғоннинг қоқ марказида ўн икки қаватли Советлар уйи қад кўтарди. Шу баҳонада теварақдаги 16 гектар майдонда боғ барпо этишга киришилди. Вилоят совети ижрокомининг ўша пайтдаги раиси Синдор Ҳамроқулов бу ишни айнан Ўроқ Жамоловга топширди. Бунда унинг қатъияти, қийинчиликларни мардона енгиш фазилатини ҳисобга олган бўлса ажаб эмас. Чунки асрлар бўйи ташландиқ, тош-метин, гирди-атрофи минг балога тўлган жойда боғ яратишнинг ўзи бўлармиди! Устига устак, у мавжуд боғларга ўхшамаслиги керак эди. Унда Темур давридаги жаннатий боғлар ҳамда келажак дарахтзорларининг ҳусни уйғунлашуви, аниқроғи — шарқ ва ғарб боғдорчилиги ютуқлари мужассамлашуви мўлжалланганди. Бинобарин, мамлакатнинг турли жойларидан хилма-хил ниҳоллар олиб келинди ва мавжуд қатлам сидириб ташланиб, янги, серҳосил тупроқ солиниб сўнгра кўчат ўтказилди. Парваришга энг тажрибали боғбонлар жалб этилдилар.

Сўнгра маълум ва машъум XVI пленум, Егор Кузьмич Лигачевнинг пойқадами «шарофати» билан бинокорлик ва бунёдкорлик ишлари «ортиқча зебу ҳашамга берилиш» деб баҳоланди. Боғ ҳақида ҳам эсламай қўйишди.

Бу орада Ўроқ Жамолов ўрмон хўжалиги ишлаб чиқариш бирлашмасига бош директор бўлиб, Чўпонота қирларига чиқиб кетди. Афсонадаги ўғил ибратини қалбига жойлаб дарахт экиб, ўрмон яратиб, боғларни парваришлаб юраверди. Умумий майдони 42 минг гектар пистазор, бодомзор, ёнғоқзор, арчазор ва бошқа дарахтзорлар асрабавайланди. Йилига 250—300 гектаргача янги пистазор, бодомзору ёнғоқзорлар, 100—150 гектар мевазор барпо қилинди. Лалмикор майдонларда 300 гектардан зиёд иҳота дарахтзорлари яратилди. Ҳар йили вилоят аҳлига 5—6 миллион дона мевали ва манзарали дарахт кўчатлари етказиб берилди. Бир сўз билан айтганда, Ўроқ ака одатдагидек ўз ишини қилиб, юртдан олқиш ва дуо олиб юраверди. Яна замон ўзгариб, эл ўзлигини чинакам таний бошлагач, уни ўзининг муносиб вакилларидан бири сифатида вилоят советига депутат қилиб сайлади. Биринчи сессияда табиат муҳофазаси комиссияси ҳайъатига аъзо бўлди...

Ҳа, айтгандай, ҳикоямиз бошидаги ўйчан дилгирликнинг боиси не экан?

— Боғ парвариши сусайиб кетибди, — деди бир неча муддат сукутдан сўнг Ўроқ ака. — Ҳолбуки, бу маскан аждодларимиз руҳига, шу табаррук, муқаддас қадамжо номига, улуғ анъаналаримизга муносиб бўлмоғи керак...

Ўроқ ака гапини охиригача айтмади. Нега? Эҳтимол, у номсиз бу боғ Самарқанднинг донғини дунёга таратган Амир Темур номига қўйилиши керак, демоқчи бўлгандир ва андиша боис истиҳола қилгандир. Менимча, истиҳолага ўрин йўқ, бу фикрни ошкора айтиш пайти аллақачон етди ва шаҳар маъмурлари шуни ҳисобга олсалар арзигуликдир.

Ўроқ ака вақти зиқлигини айтиб, узр сўради.

— Яна нима ташвишда юрибсиз? — десам, жилмайиб:

— Яқин кунлар ичида эшитиб қоласиз, — дея жавоб қайтарди.

Уч-тўрт кундан сўнг чиндан ҳам вилоят миқёсида яна бир хайрли иш бошланганини эшитдим.

Бир пайтлар барча дарёлар сингари Зарафшон соҳиллари ҳам ғуж тўқайзорлардан иборат эди. Замона зайли билан тўқайларга ўт кетди, тулкию шоғолларга қирон солдик. Бунинг оқибатини бугун равшан кўриб турибмиз. Халқ депутатлари вилоят совети раиси Пўлат Абдураҳмонов оқсоқоллар билан маслаҳатлашиб, Зарафшон соҳилидаги чакалакларни тиклаш, бунинг учун бебаҳо қурилиш ашёси ҳисобланган терак, шифобахш чирқаноқ (облепиха) ва бошқа дарахтлар ниҳолларини экиш ташаббусини кўтарди. Бу тадбирнинг сарқорлиги ҳам Ўроқ аканинг чекига тушди. У Зарафшоннинг иккала қирғоғини бошдан охир кезиб, ишнинг пухта режасини тузиб чиқибди. Яқинда бу ғаройиб иш қизғин бошланиб кетади.

— Пайғамбаримиз ҳадисларида «қиёмат бошланаётган чоғда ҳам қўлингдаги ниҳолни ўтказишга улгуриб қолгин», деб ёзилган экан, — дейди Ўроқ ака. — Бу ҳар бир мусулмонга, эзгу ниятли барча кишиларга муқаддас шиор бўлиши керак...

Афсонадаги йигит хазина излаган маъвога Ўроқ ака толеини, умр ҳаловатини излаб келди ва топди. Бу эса, наздимда, саодат излаган ҳар бир орзуманд қалб учун бебаҳо ибратдир.

Ҳабиб ТЕМИР,
«Халқ сўзи» мухбири.

Буюк ипак йўли — ҳамкорлик ҳалқаси

УРГАНЧ, 3 май. Ўз мухбиримиздан. Буюк ипак йўли бўйлаб сафар қилаётган сайёҳларнинг катта бир гуруҳи Май байрами арафасида Хоразм воҳасига ташриф буюргани ҳақида аввал хабар берган эдик. Қўҳна Хива қалъаси деворлари остидаги ажойиб учрашув ҳаммага хуш кайфият, кўтаринки руҳ бахш этганди.

Халқаро саёҳат иштирокчилари 2-3 май кунлари яна Хивага ташриф буюришди. Собиқ хоннинг ёзги саройи — «Нурилловой»да «Буюк ипак йўли бўйидаги шаҳарлар ва карвонсаройлар» авзуида халқаро семинар ўтказилди. Анжуман иштирокчилари ипак йўли ёқасидаги ўтмиш шаҳарлар, уларнинг ҳозирги ҳолати, илмий, иқтисодий, сиёсий ва ижтимоий ҳамкорлик истиқболлари ва муаммоларига оид қирққа яқин маъруза тингладилар.

Тарихни олимлар таъкидлашларича, қадимги Ўрта Осиё ҳудуди жаҳоннинг турли мамлакатларини бирбири билан боғловчи йўлларнинг муҳим бурилиш манзили бўлиб хизмат қилган. Хусусан, Хоразм давлати Мўғулистон, Сибирь, Шимолий Хитой, Ҳиндистон, Арабистон, Кавказ, Рум, Эллада, Оврупонинг бошқа мамлакатлари ҳамда Русь князликлари билан бирлаштирувчи марказ бўлган.

Анжуманда ипак йўли шаҳарлари, жумладан, Хиванинг ёши хусусида қизғин мунозара ва баҳс юритилди. Қарийб олти йилдан буён қадимий шаҳар остини тадқиқ этаётган олимларнинг фикрича, Хиванинг ёши 2500 йилдан кам эмас.

Халқаро сафар қатнашчилари Хоразмда минг йиллардан буён мағрур қад ростлаб турган Қалъажиқ ва Ҳазорасп қалъаларида ҳам бўлишди. Бу ердаги осори атиқаларни авайлаб-асраган ҳолда бой тарихимизга оид ашёвий далилларни излаб топиш, шу асосда буюк ипак йўлининг аниқ тарихини чизишга киришиш муҳимлигини хорижий сайёҳлар алоҳида таъкидладилар.

Меҳмонлардан бир нечаси «Халқ сўзи» рўзномаси учун бажонидил мусоҳаба бердилар.

Туркиянинг Истамбул шаҳридаги меъморчилик дорилфунуни профессори Нажот Диёрбекирли Нодирдавлат:

— Мамлакатингиздаги қайта қуриш шарофати туфайли дастлаб Озарбайжон республикаси билан алоқа боғлаган эдик. Энди бундай ҳамкорлик ришталари аждодларимиз юрти — Ўзбекистон билан ҳам боғланмоқда. Биз туркияликлар республикангизни Совет Иттифоқи мусулмонлари дунёсига очиладиган бир дарвоза деб билмоқдамиз.

Чад республикасидаги дорилфунуннинг тарих муаллими Хусайн Умар Утманд:

— Хивага келиб ўзимни мўъжизалар мамлакатига кириб қолгандек ҳис этдим. Атрофи қум-саҳролар билан ўралган масканда бундай гўзал шаҳар қад кўтаргани чиндан ҳам мўъжиза. Аждодларимиз истеъдоди бекиёс теран ва кенг қамровли эканига ишонч ҳосил қилдим. Бой ўтмишингиз, аждодларингиз ҳаққи-ҳурмати Хивани ҳар хил ёмон офатлардан, ёмон кўзлардан омон асраб қолмоғингиз керак.

А. СОБИРОВ.

Водийларни яёв кезганда...

И. ТОШЕВ:

ОҲАНГАРОН. Ворошилов номли давлат хўжалиги ҳисобида турган 22 та уй илгаридан яшаб келаётганларга ярим баҳосида сотилди. 38-ўрта мактаб ўқитувчилари В. Тўйчиева, Т. Ҳожиқулов, Х. Ҳамроева, уруш фахрийлари Ҳ. Турматов, ва Т. Холиқовга эса уй-жой хусусий мулк сифатида текин муҳрлаб берилди.

Т. ҲАМРОҚУЛОВ:

ЖАЛОЛҚУДУҚ. Карл Маркс номли жамоа хўжалигининг Ёрқишлоқ қишлоғи аҳолисига навбатдаги қулайлик яратилди: янги ҳаммом ишга тушди.

* * *

РАЙОНДА кам даромадли, кўп болали 350 оила рўйхатга олинди. Вилоят, район, қишлоқ советларининг депутатлари уларнинг аҳволидан хабар олиб туриш, зарур нарсаларни топишда кўмаклашиш, уй-жой шароитларини яхшилашда ёрдамлашиш ташаббуси билан чиқдилар.

А. ҲАМРОҚУЛОВ:

ХЎЖАОБОД. Навоий номли жамоа хўжалигининг йил бошида бўлиб ўтган ҳисобот йиғилишида кам таъминланган оилаларга ёрдам беришга қарор қилинган эди. 45 бузоқ, 137 қўй, 2 мингдан зиёд товуқ, боқувчисини йўқотган, нафақа ҳисобига кун кечираётган оилаларга тортиқ қилинди.

Т. РАЗЗОҚОВ:

ЛЕНИН ЙЎЛИ РАЙОНИ. Гиламбофлик уруш ва меҳнат фахрийларининг талаблари қондирилди: Суслов номидаги 6-ўрта мактаб узоқ йиллар қишлоқ советига раислик қилган Бадал Эгамбердиев номи билан аталадиган бўлди.

Ю. ЁРМУҲАМЕДОВА:

ТОШКЕНТ. Республика давлат санъат музейи ходимлари шаҳардаги йирик саноат корхоналарида турли мавзуларда кўчма кўргазмалар ташкил қилдилар. Яқинда XIX асрда бажарилган каштачилик, мисгарлик, кулолчиликка оид халқ амалий санъати асари «Средазэлектроаппарат» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасида намойиш этилди.

Г. МАТЁҚУБОВА:

ТЎРТКЎЛ. Балиқчилик билан шуғулланадиган «Амур» фермерлар хўжалиги ташкил этилди. Жамоа аъзолари атрофдаги қаровсиз кўлларда балиқларни кўпайтириш, боқиш ва овлаш билан машғул бўлишаяпти. Ўтган уч ой мобайнида «СССР 60 йиллиги» давлат хўжалиги аъзоларига бир тоннадан зиёд балиқ сотилди.

М. МАРДИЕВ:

НАВОИЙ. «Навоиазот» ишлаб чиқариш бирлашмасига қарашли шифохонада лазер ёрдамида хатна қилиш йўлга қўйилди. Корхона шифохонаси Япония, Германия, АҚШдан келтирилган замонавий дастгоҳлар билан жиҳозлангандан сўнг ана шундай имконият яралди.

* * *

ШАҲАРДАГИ турли ширкатлар иқтисодий тангликка бардош беролмай, инқирозга юз тутмоқдалар. Ҳозир 69 та ширкатдан 26 таси ўз фаолиятини тўхтатганлигини маълум қилди. Халқ депутатлари шаҳар совети ижроия комитетидан хабар беришларича, яқин кунларда қолганлари ҳам ана шундай қарор қабул қилишлари кутилаётган экан.

БУХОРО. Ибн Сино номидаги маданият саройида «Наврўз» хайрия радиомарафони ўтказилди. У шаҳардаги бирқанча ташкилот ва корхоналар раҳбарлари, ишчи-хизматчиларининг эътиборини тортди. 200 минг сўм пул йиғилди. Тушган маблағдан бир қисмини етимхоналар, ногиронлар, кам таъминланган оилаларга ажратишга келишилди.

Ж. ЮСУПОВ:

УЛЬЯНОВ РАЙОНИ. «Қашқадарё» давлат хўжалигининг Денов қишлоғида тегирмон ишга туширилди. Бу ерда кунига ярим тоннадан зиёд буғдой ун қилинмоқда.

Т. АБДУРАҲМОНОВ:

ГУЛИСТОН. Сирдарё вилоят соғлиқни сақлаш бўлими марказдан узоқ қишлоқларда истиқомат қилаётган меҳнаткашларни тиббий кўрикдан ўтказиш мақсадида кўчма поликлиника ташкил қилди.

Махсус автомашина йигирмага яқин касалликни аниқлашда ёрдам берадиган тиббий дастгоҳлар билан жиҳозланган. Таҳлил натижаларини қисқа фурсатда чиқариб берадиган лабораторияда малакали ҳамширалар ишламоқдалар.

ЯНГИЕР. Шаҳарда автомобилларга хизмат кўрсатадиган устахона ишга тушди. Мўъжазгина бу корхона ишлатилган сув ва мойларни қайта тозалаб яроқли ҳолга келтириши билан ўз турдошларидан устунлик қилаётир.

К. ОХУНОВ:

КОСОНСОЙ. 14-ҳунар-техника билим юрти қошида янги дўкон ишга тушди. Бундан сал илгари талабаларга амалий машғулотлардан сабоқ бераётган ўқитувчиларнинг ташаббуси билан кулолчилик, дурадгорлик устахоналари очилган эди. Шундан буён ўқувчилар ана шу кичик корхоналарда ҳунар ўрганишаётганди. Ҳозир улар ясаган сопол лаган, товоқ, гул тувакლари, эшик, дераза ромларини аҳолига сотиш йўлга қўйилди.

САХОВАТ ВА ҚАНОАТ

ЧАКАНА нархларнинг ҳайратомуз ўсиши айниқса талабаларнинг истиқомат тарзини мушкуллаштириб юборди. Шуни ҳисобга олган Термиз педагогика институти раҳбарияти 3.713 студентга овқатланиш учун бепул талон берди.

Аммо Термиз шаҳар умумий овқатланиш трестининг мутасаддилари ер чизиб қолдилар. Гап шундаки, институт ҳовлисидаги ошхоналарда тайёрланаётган таомлар баъзида етишмаяпти. Чунончи, шу йил 9 апрель куни 600 нафар студентга таом етмади.

Қаноатли халқимизнинг фарзандлари бундай «арзимаган» камчиликларнинг такрорланмаслигидан умидвор. Шунинг учун ҳам машғулотлар хотиржам давом этмоқда.

Тожиддин РАЗЗОҚ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Ижара пудратида ишлаётган Янгийўл китоб фабрикаси жамоаси яна бир хайрли ишга қўл урди. Аввалларн бу ерда жамики ҳисоб-китобларни иқтисодчилар ва бухгалтерлар бажаришарди. Энди ана шу юмушларнинг бариси компьютерлар зиммасига юклатилди. Шу мақсадда дастурлаш цехи ташкил этилди.

СУРАТДА: дастурлаш цехида меҳнат жараёни.

Ф. ҚУРБОНБОЕВ олган сурат.

Савоб иш

ҚАНДУ АСАЛДИН ЯХШИРОҚ

Одамийлар ичинда
Мулло эрур ёнган чироқ.
Мадраси, нони қоқ
Қанду асалдин яхшироқ.

Нуктадон халқимиз ижодига мансуб ушбу тўртлик, гарчи бадиий жиҳатдан бенуқсон бўлмаса-да, илм даргоҳлари — мадрасалар ҳақида топиб айтилган пухта таърифдир. Дарҳақиқат, мадрасани нурафшон чироқлар ишлаб чиқарувчи устахонага қиёсласак муболаға бўлмас.

Ислом таваллудининг дастлабки асрларида илм-фан гуллаб яшнади. Бизга маълум ва машҳур қомусчи олимлар билан бир қаторда илм бўстонида Ибн Молик, Ибн Оқил, Табарий, Имом Абу Ҳанифа, Имом Шофий, Имом Молик, Имом Ханбалий, Замаҳшарий, Қудурий, Абу Тойиб Муҳаммад ибни Тоҳир ал Маҳзумий ал Хўқандий, Хожа Бурҳониддин Марғиноний, Имом Бухорий, Имом Термизий ва бошқа кўплаб чечаклар униб чиқдилар. Ушбу алломалар масжидларда, жамоат жойларида Қуръон тафсири, Ҳадиси шариф, фиқҳ, ислом тарихи ва шунга ўхшаш мавзуларда маъруза қилар эдилар. Илмга қизиқиш шул даражага етдиким, андалузиялик кишилар илм истаб Мовароуннаҳрга, бу ерлик кишилар эса Қурдобағача борадиган бўлдилар. Шу тариқа илм ўргатиш билан шуғулланадиган махсус илмий муассасаларга эҳтиёж туғилди. Бундай муассасалардан биринчиси ҳижрий 457 (милодий 1065) йилда вазири аъзам Низомулмулк томонидан Бағдод шаҳрида очилди. Муассасани сабоқ негизидан ясалган мадраса атамаси билан атай бошладилар, дарс берадиган мутахассис эса мударрис деб аталди. Илм олишни хоҳловчи кишилар — толиби илмлар мадрасанинг ўзида истиқомат қилиб, унинг соҳиби томонидан таъминланадиган бўлишди. Бағдоддан сўнг мадрасалар бутун Шарқ олами бўйлаб бирин-кетин очила бошлади. XI аср охирига келиб Мовароуннаҳрда ҳам бир нечта мадраса иш бошлади.

Хонлик замонида доруссалтанат мавлоно Хўқанди латифда 60 дан зиёд мадраса бўлиб, уларда бир вақтнинг ўзида мингга яқин толиби илм таҳсил олар эди. Шаҳар чор Россияси томонидан истило этилганидан сўнг диний ҳаётимизда таназзул даври бошланди. Гарчи ўрус маъмурияти ўзини дин ҳомийси деб эълон қилган бўлса-да, исломга зимдан зарба берди: махсус ёлланган илоҳиётшунос олимлар дин аҳкомларини тафтиш қилиб, нотўғри талқин этишар, турли бидъатларни расм қилар эдилар. Вақф мулкларини қисқартириш йўли билан бир қанча мадрасалар ёпиб қўйилди. 1914 йилга келиб шаҳарда 39 мадраса ишлаб турар эди, холос. Бу ҳам ҳолва экан, шўро даврига келиб миллий-диний таълимга бутунлай барҳам берилди. Охирги мадраса 1924 йилда беркитилди.

Аллоҳга шукрлар бўлсинким, қарийб етмиш йиллик бандилик патрат топиб, диний-маънавий қадриятларимиз эркинликка чиқа бошлади. 1989 йил февраль ойида жомеъ масжиди биноси ҳақиқий эгаларига қайтарилди. Ҳозирги пайтга келиб шаҳар мусулмонлари ўттиздан зиёд масжидда ибодат қилмоқдалар.

70 йиллик қатағон маънавий ҳаётга қалтис зарба берди. Диндан узоқлашган одамлардан шарм-ҳаё, инсоф, ростгўйлик, ҳалоллик каби фазилатлар юз ўгира бошлади. Инсонларни ҳақ йўлга қайтариш осон эмас. Пайғамбаримиз Муҳаммад саллоллоҳу алайҳи васаллам муборак ҳадисларида «Дунёни диндан бошқа нарса ўнгара олмайди», демишлар. Динни тараққий эттириш учун чуқур ва пухта билимга эга бўлган муллолар зарур. Ушбу зарурат эса муллолар тайёрлайдиган мадрасалар очилишини тақозо этади. Ўтган йилнинг сентябрь ойида жомеъ масжиди ташаббуси билан қурилиш ташкилотига қарашли болалар оромгоҳи ижарага олиниб, мадраса ташкил этилди. Мақсад ва вазифаларига муносиб тарзда унга «Камолот» деб ном қўйилди.

Ўша пайтдаги имконият тақозоси билан мадрасага ўрта мактабни тамомлаган 140 нафар ўсмир қабул қилинди.

Ўқув дастури тўрт йилга мўлжалланган бўлиб, дастлабки икки босқичда толиби илмлар арабий ва туркий савод, араб тили, ибодат асослари, Қуръон илми (ўқиш услублари, қироат, тафсир), фиқҳ (шариат қонунлари)ни ўрганадилар. Кейинги босқичларда эса жуғрофия, жаҳон тарихи, ҳандаса, рус ва инглиз тиллари ҳамда қатор диний илмлар ўқитилади.

25 нафар толиби илм мадрасанинг асосий ўқув дастуридан четлашмаган ҳолда махсус бўлим — қорихонада Қуръон тиловати бўйича ўқитилмоқда. Уларга шаҳардаги мукаммал қорилардан бўлмиш Иброҳимжон қори ҳамда Содиқжон қори таълим бермоқдалар.

Мадрасадаги таълим услубининг афзалликларидан бири шуки, бир мударрисга 10—15 ўқувчи бириктиб қўйилган, зеро, бир муаллим 30—40 болага таълим-тарбия бера олиши қийин. Ўрта мактаблардаги мавжуд ҳолат бунинг тасдиғидир.

Мадрасанинг кундалик ҳаёти, шубҳасиз, тонгги ибодат — бомдод намозидан бошланади. Нонуштадан сўнг соат 12 гача дарс ўтилади. Ҳафтасига уч кун икки соат давомида толиби илмлар гуштигирлик — Шарқ анъаналарига мосланган бадантарбия машқлари, кураш тушиш билан шуғулланадилар. Таҳсилнинг бадантарбия билан қўшиб олиб борилиши дарсларни ўзлаштиришга, шунингдек саломатликка ижобий таъсир кўрсатмоқда.

Ниҳоят, шаҳар раҳбарияти ҳамда оромгоҳнинг хожаси бўлмиш қурилиш ташкилоти жамоаси шаҳар аҳлининг илтимосларига қулоқ тутиб, илмнинг аҳамиятини тушунган ҳолда оромгоҳни биносию ашёлари билан биргаликда мадрасa ихтиёрига ўтказиб бердилар.

Ушбу муносабат ила яқинда — март ойининг бешинчи куни мадрасанинг расмий очилиш маросими бўлиб ўтди. Унда Тошкентдан, водийнинг турли шаҳру қишлоқларидан келган меҳмонлар ҳам иштирок этдилар.

Маросимни шаҳар жомеъ масжидининг имом-хатиблари ҳожи Муҳаммад Ражаб махдум очиб, барча мусулмонларни муборакбод айладилар ҳамда мадрасани таъсис этишга кўмаклашган барча идоралар ва жонкуярларга миннатдорчилик билдирдилар.

Азиз меҳмонлар — имом Бухорий номидаги Тошкент олий маъҳади бош мударриси (ректори) Абуллатиф ҳазратлари, «Савод ул аъзам» уюшмаси раиси Саидкарим қори, марғилонлик аллома Ҳакимжон қорибобо, андижонлик Абдували қори ҳам мадраса очилиши муносабати билан муборакбод этиб, Аллоҳга шукроналар айтдилар ҳамда толиби илмлар олдига қўйиладиган вазифалар, диний-маънавий қадриятларимизни тиклаш тадбирлари ҳақида маъруза қилдилар. Шаҳар ижрокоми раисининг муовини Эркинжон Қосимов, қурилиш ташкилоти раҳбари Йўлдошхон Шукуров ҳам толиби илмларга оқ йўл тиладилар.

Таҳсил давом этмоқда. Илм заҳмати барча нарсадан, ҳатто қанду асалдин яхшироқдур.

Муҳаммад ЯҲЁХОН,
Хўқанди латиф.

1991 Алишер Навоий йили

ЁДЛАБ ОЛИНГ

КИМ ИСТАСА САЛТАНАТ, САХОДУР АНГА ШАРТ,
ҲАР ВАЪДАКИ АЙЛАСА, ВАФОДУР АНГА ШАРТ.
КИМ ФАҚР ТАЛАБ ҚИЛСА, ФАНОДУР АНГА ШАРТ,
ОЛЛИҒА НЕКИМ КЕЛСА, РИЗОДУР АНГА ШАРТ.

Навоийни тушунмоқ учун

Тил яқинг — дил яқин

БЎРТОҒ — нотекис, машаққатли.
БЎРЧИН — ўрдакнинг макиёни.
БЎС — қўшма сўзларнинг иккинчи компоненти бўлиб келиб, ўпиш маъносини беради.
БЎС — пусмоқ, қайғуланмоқ, хавотирланмоқ, қайғурмоқ, умидсизланмоқ.
БЎСТОНАФРЎЗ — гултожихўроз.
БЎСТОНСАРО(Й) — чаманда сайровчи, гулзорда сайр этувчи.
БЎТА I — бўталоқ, бола.
БЎТА II — заргарларнинг маъдан эритадиган идиши.
БЎХСА — эзилмоқ, қийналмоқ, азобланмоқ.
БЎШ — бўш, очиқ, эркин.
БЎШ — озорланмоқ, хафа бўлмоқ, зарарланмоқ.
БУЮНЕРЛИҒ — бўйсунишлик, итоат қилишлик.
ВАБОЛ/ВУБОЛ — 1. увол, зарар; ножўялик.
2. азобланиш, оёғости бўлиш, поймол бўлиш.
ВАДИАТ — 1. амонат.
2. руҳ, жон.
ВАДОД — дўстлик.
ВАДОЙИЪ — омонатлар (сақлаб турадиганлар).
ВАЖАБ — қарич, ўлчов бирлиги.
ВАЖАЪ — дард, алам, оғриқ, азоб.
ВАЖД — муҳаббат, севги, хурсандлик, ҳаяжон; завқу шавқ.
ВАЖИҲА — кўркам, басавлат, келишган, шарафли, ҳурматли.
ВАЖҲ I — сабаб, боис, восита.
ВАЖҲ II — 1. маблағ, пул, мол, нарса.
2. обрў, иззат, ҳурмат, бойлик.
3. нарх, қиймат.
ВАЗЗОН — ўлчовчи, торозибон.
ВАЗИЪ — кичик, паст, авом, оддий.
ВАЗОЙИФ — вазифалар, топшириқлар; маош, харжи.
ВАЗОН — эсиб турувчи (шамол).
ВАЗОРАТ — вазирлик.
ВАЗЪ — 1. аҳвол, ҳол, шакл, тузилиш, равиш, усул, тартиб, одат;
2. ўринга қўйиш, ўринлаштириш;
3. ҳолат;
4. табъ, феъл.
ВАИД — қўрқитиш, таҳдид этиш, огоҳлантириш.
ВАЙЛ — дўзах номи.
ВАЙЛО — фарёд, вовайло.
ВАЛАД — фарзанд, ўғил, бола.
ВАЛВАЛА — дод-вой, тўполон; фиғон, нола, фарёд.
ВАЛИАҲД — валиаҳд, подшо меросхўри, тожу тахт меросхўри, ворис.
ВАЛИНЕЪМАТ — 1. соҳиби эҳсон, саҳий, неъмат эгаси;
2. мураббий, тарбиячи, подшоҳ.
ВАЛИЮЛЛОҲ — оллоҳнинг валийси, улуғ бандаси.
ВАЛЛАЙЛ — қуръон суралардан бирининг оти.
ВАЛЛОҲУ — оллоҳ, худо.
ВАЛМУРСАЛОТ — қуръон оятн (бўронлар номига қасам).
ВАЛМУТАХАЛЛИҚ — хулқли.
ВАЛОДАТ — туғилиш, дунёга келиш, таваллуд.
ВАЛОЯТ — валилик; ҳокимлик, ҳукмдорлик.
ВАЛОЯТ ОСОР — ҳукмдорлик нишонаси.
ВАЛОЯТШИОР — валий, нишоналик.

Илгари Самарқанд вилоят соғлиқни сақлаш бўлимининг марказий шифохонаси деб аталиб, фақат тор доирадаги партия, совет маҳкамаларининг ходимлари даволаниб келган касалхона эндиликда 2-вилоят бирлашган шифохонасига айлантирилди. Унда даволанувчилар сони тўрт баравар ошиб кетди. Бу ерда Улуғ Ватан уруши ногиронлари, байналмилалчи жангчилар, Чернобиль фалокати оқибетларини тугатишда қатнашган юзлаб кишилар барча қулайликларга эга бўлган шароитда даволанмоқдалар.

СУРАТДА: шифохона бош врачи Ёрман Қўшмуродов ҳамкасблари билан суҳбатлашмоқда.

Ғулом АЛИ суратга олган.

ТУРАЛАР БИЛАН ТАНИШИБ ҚЎЙИНГ

ЯШАШ ЖОЙИМ АНИҚЛАНМАДИ

Фарғона шаҳрининг гавжум кўчаларидан бири. Тонгданоқ йўловчилар ўпкасини қўлтиқлаб олган. Ўзига ўзи ниманидир ғудраниб бораётган киши хаёлимни тортди. У уйқусизликдан қизариб кетган кўзларини ўқтин-ўқтин ишқаб қўярди. Синчковлик устун келиб, йўлини тўсдим. Дардкаш истаб турган экан, ҳасрат халтасини очиб юборди.

— Э, сиз сўраманг, мен айтмай. Ҳар куни аҳволим шу: ит ётиш, мирза туриш. 14 квадрат метрли каталакда икки оила, жами етти жонмиз, ахир.

— Бошпанангиз бор эканку, нега энди...

— Тўғри, ўшани назарда тутсак, уйим бор. Лекин шаҳардаги турар жойларни рўйхатга олиш ва тақсимлаш бўлими бошлиғи Аҳроровнинг ёзма жавобига қараганда у бузилиб, кўчада қолиб кетганман.

— Гапингизга тушунолмадим. Аниқроқ айтсангиз-чи?

— Эшитинг. Мен — Йўлчивой Мақсудов бўламан. Уйим торлигидан шикоят қилиб бормаган идорам қолмади. Хотиним иш жойидан уй олиш учун ўн йилдан буён навбатнинг учинчи ўрнида турарди. Уни ҳам шаҳар ижрокомидаги умумий рўйхатга қўшиб юборишди. Ҳар бир оила 2000 йилгача алоҳида уй-жой билан таъминланиши ҳақидаги дастур эълон қилингач, суюнганимдан дўппимни осмонга ирғита-ирғита ижрокомга бориб, Аҳроровга учрашдим. «Келинг», — деди у совуқ қараш олиб. Дардимни айтгандим, худди мен қарз сўраб боргандек афти буришиб кетди. «Ҳм, сиз 108-ўринда экансиз. Агар шу зайлда уй тақсимланса, навбатингиз ўн саккиз йилдан кейин келади», — деди. Тарвузим қўлтиғимдан тушди.

— Шаҳрингизда уй-жойлар кам қурилаётгандир-а?

— Қаёқда! Қурилган уйларнинг кўпи бўш ётибди. Текширадиганнинг ўзи йўқ. Ноxолис текширувчилардан ҳафсалам пир бўлган...

— Аҳроров уйингиз бузилгани ҳақида кимга жавоб ёзибди?

— Бир нусхасини ўзимизга юборди. Мана, эшитинг: «Фарғона вилоят ижрокомига. Нусхаси Пушкин кўчаси, 5а-да истиқомат қилувчи Мақсудов С. (асли «И»бўлиши керак)га. Фуқаро Мақсудов С.нинг уй-жойини кенгайтириш масаласи бўйича ёзган аризаси турар жой комиссияси аъзоси, ўрт. Н. В. Павлова томонидан яшаб турган жойга бориб текширилди. Изланганда бу уй топилмади. Пушкин кўчасидаги 5а, 5б, 7б уйларида истиқомат қилувчиларнинг айтишларига қараганда ўша уй бузиб ташланган. Уй-жой комиссиясининг 1990 йил 23 февралдаги мажлис баёни бўйича, Мақсудов С.нинг яшаш жойи аниқланмади, дея қарор чиқарилди. Пушкин кўчасидаги 5-уй бузиб ташланган. Уй-жой комиссиясининг аризани ёпиш ҳақидаги хулосасига қўшилиш керак».

Кўраяпсизми, қандай одамларга кунимиз қолган. Ваҳоланки, мен аризаларимда: «Пушкин кўчаси, уй 5в, хонадон 12» деб қайта-қайта ёзганман. Бу уй шундоққина шаҳар ижрокомининг биқинида.

— Юқоридан қўллаб туришмаса, Аҳроровга ўхшаганлар сизларни овораю сарсон этолмасди, шекилли.

— Тўғри айтасиз. Эртага уй шароитингизни бориб кўрамиз, деб етти ойдан ортиқ кутдирган ҳам шу Аҳроров бўлади. Биз инсонпарвар, халқ дардини ўзиникидай ҳис қиладиган раҳбарларга қачон ёлчир эканмиз?

Мен елка қисдим. Уни бадтар толиқтириб қўймаслик учун тезгина хайрлашдим. Аммо кўз олдимда узоқ вақтгача тошдан ясалган совуқ қиёфали одам салобат ташлаб турди.

М. ПАРПИХЎЖАЕВ.

«Наврўз»нинг илк қадами

Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган санъат арбоби Баҳодир Йўлдошев раҳбарлигидаги «Наврўз» фольклор-этнографик мусиқали театр студияси «Тоҳир ва Зуҳра» достонини мусиқали драма сифатида томошабинлар ҳукмига ҳавола этди. Режиссёрнинг ўзбек миллий фольклор-этнографик театри яратиш йўлидаги илк қадамини қутлаш лозим. Шу пайтга қадар «Тоҳир ва Зуҳра» симфоник оркестр жўрлигида, турли-туман безаклар, узундан-узоқ драматик конфликтлар, катта-кичик характерларни ўзида мужассам этган улкан мусиқали драма эди. Аммо «Наврўз» студиясининг «Тоҳир ва Зуҳра»си ўзига хос янгича ижодий изланишлар ниҳоясидир. Асарга ўзбек миллий мусиқали драмаси сифатида мурожаат этилган. Бастакорлар Т. Маҳмудов ва С. Тўхтасинов томоша мусиқасини ўзбек мақомлари, куйлари асосида тузганлар. Тоҳир ва Зуҳра ролини М. Уйғур номли Тошкент санъат институтининг битирувчи талабалари Ш. Қаюмов билан Н. Арзимуродова ижро этганлар.

Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист Н. Мадраҳимова саҳналаштирган рақслар томошанинг ғоявий мақсадига ҳамоҳанг.

Бироқ асарда Моҳим, Юлдуз каби қаҳрамонларга етарли эътибор берилмаган. Тоҳир, Зуҳра ва Қоработирни ҳисобга олмаганда деярли бошқа образ кўзга кўринмайди. Фольклор-этнографик студияси қаҳрамонлар образини янада бўрттириши керак.

«Бор экан-да, йўқ экан, Тоҳир-Зуҳра бўлган экан...». Томоша ана шу сўзлар билан бошланиб, шу жумлалар билан тугайди. Томошабин эса ул гўзал жуфтни бехтиёр эртаклар оламига кузатади.

Дилбар ОМОНОВА,
Маннон Уйғур номли Тошкент санъат институти толибаси.

АЖОЙИБ ДУНЁ

ОЁҒИ ОСМОНДАН БЎЛГАН САМОЛЁТ

● НЬЮ-ЙОРКДАГИ «Кристи» аукционида 4 дона авиапочта маркасидан иборат бўлган квартблок 1 миллион 100 минг долларга сотилди. 1918 йилда АҚШда хатларни биринчи марта самолётда жўната бошлашган. Авиапочта маркаларида албатта самолёт тасвири бўлган. Босмахона ишчиларининг айби билан бир гал босилаётган маркалардаги самолётларнинг ғилдираклари тепага, тепа қисми эса пастга бўлиб қолган. Мана ҳозир ўша квартблок АҚШдаги энг қимматбаҳо маркалардан ҳисобланади. Уларнинг дастлабки нархи ўша пайтда 24 центни ташкил қилган.

ТУЛКИМИ ЁКИ ҚУЁНМИ?

● ПОЛЬША пойтахти яқинида қулоғи худди қуён қулоғини эслатувчи тулкини ушлаб олишган. Бунинг сабабини ўрганган олимлар қуйидаги хулосага келганлар: атроф муҳити ғоят даражада ифлосланиб кетганлиги бундай тулкининг дунёга келишига сабаб бўлган.

ЯШИЛ ТУХУМЛАР

● ФРАНЦИЯНИНГ Планде ля Тур қишлоғида яшовчи одамлар ҳайратдан анчагача ўзларига келолмай юришди — уларнинг товуқлари қилган тухум сариғининг ранги яшил эди. Унинг оқи ва пўчоғида эса ҳеч қандай ўзгариш бўлмаган. Биологлар бу ажойиб ҳодисанинг сабабини аниқлаганлар. Гап шундаки, қишлоққа чигиртка тўдаси ёғилган. Товуқлар эса уларни зўр иштаҳа билан ейишган. Чигирткалар организмида яшил пигмент кўп бўлганлиги учун тухум сариқлари ҳам яшиллашиб кетган.

ҚОНУН БУЗИЛМАЙДИ, АММО...

● АКУЛА сузгичларидан тайёрланган шўрвага бўлган талаб Америкада даҳшатли даражада ортиб бормоқда. Америкалик айрим жоҳил уста балиқчилар тутган акулаларини тириклигича қанотларини кесиб олиб, ўзларини яна қайтадан денгизга қўйиб юбормоқдалар. Табиийки, акулалар бундай «операция»дан кейин денгиз тубида кўп қон йўқотиш ва очликдан ҳалок бўлишади. Балиқчилар эса ўзларини бу билан қонунни бузмаган қилиб кўрсатмоқчи бўладилар. Улар акуланинг ўзидан ҳеч қандай фойда кўрмайдилар. Чунки бир фунт қуритилган сузгич 22 доллар туради, бир фунт акула гўшти эса 50 цент, деб хабар беради «Интернэшил уайлдлайф» журнали.

ЭЛЕКТРОНИКА БИЛАН МУСОБАҚАЛАШИБ

● АВСТРАЛИЯНИНГ Дарвин шаҳрида яшовчи 11 яшар Алиса Стронг ҳисобга жуда уста. У қўшиш, олиш, кўпайтириш, бўлиш амалларини шу даражада тез бажарадики, ақлингиз лол қолади.

Яқинда ўтказилган тажриба пайтида у беш минут ичида беш ва олти хонали сонларни кўпайтириш ҳамда бўлиш амалларини 67 марта бажарди. Унинг натижалари энг янги микрокалькуляторда текшириб борилди. Қизча бир марта ҳам хатога йўл қўймаган.

Қалам учида алам

„ЧИМИЛДИҚНИ КЎРМАГАН БОЛАМ...“

1991 йил 7 январь. Тўй. Тилланазар ака ўртанчаси Бахтиёрни уйлантираяпти.

Халқимиз бор кунида ҳам, йўқ кунида ҳам эл олдига дастурхон ёзиб, тўй қилади. Айниқса, Олмос қишлоғида қиш бўйи ҳам тўй тўйга уланиб кетаверади.

Ичкаридан бахт ва қувонч оҳанглари янграdi: келин келди: Раҳима опанинг кўзлари севинчдан ёшланди. Она-да. Саккиз ўғил, икки қизи бағрида бўлса ҳам ҳарбийдаги ўғли Улуғназар хаёлидан ўтди. Уни соғинган. Кўпдан буён хат келмаяпти. Кўзлари даврададаю лаблари пичирлайди: «Омон қайтгин, тани-жонинг соғ бўлсин, болам. Сен ҳам шундай кунларга етгин...». Кўз ёшларини тўхтата олмайди. Бу севинч ёшларими, соғинч ёшларими — ўзи ҳам билмасди.

Орадан бир ҳафта ўтар-ўтмас Тилланазар ака хонадонида мисоли қиёмат қойим бўлди. Бир ҳафта олдин одамлари тўйга айтиб келишган бўлса, бу сафар уларнинг ўзлари гуркин-гуркин келишаверди. Ҳовли, кўча — тумонат одам. Гўё қишлоқнинг 22 мингдан зиёд аҳолиси шу ерга йиғилгандек.

Колхоз автобуси тўхтаб, ундан тобут туширилди. Ҳамма оғир хўрсинди. Басўнақай тобут лопиллаб ҳовлига кирди. Онанинг кўзи унга тушди-ю даҳшатли ҳайқириқдан қишлоқ тепасидаги тоғнинг қори кўчди гўё. Олдинга узатилган бемажол қўллари қалтираб, Раҳима опа ҳушидан кетди...

Тўнғич ўғил Мирзаназар қўллари билан тобутни буза бошлади. Сўнг Алам ва армон ила укаси томон интилди. Ҳарбий кийимда ётган Улуғназар калтаклаб ўлдирилганига ҳеч бир шубҳа йўқ эди: танасининг олти жойида калтак зарби бор.

Тобут билан бирга келган гувоҳномадан:

«Долиев Улуғназар Тилланазарович. 1972 йил 9 январда туғилган. Ўлган куни — 1991 йил 3 январь. Ўлган жойи: ҳарбий қисм, дала почтаси. Ўлим ҳақида суд-тиббиёт эксперт врачи А. Ким шуни билдиради: «Текшириш натижаси қуйидагича: ўлимининг асосий сабаби — ўткир буйрак-жигар касали».

1991 йил 4 январь».

Ўртага шубҳа тушди. Ҳамма қандайдир сир борлигини фаҳмлади. Тобутни ҳарбий қисмдан олиб келган майор бирдан ғойиб бўлиб қолди. Тилланазар ака шашқатор ёши билан ҳамқишлоқларига қаради. Экспертизага олиб борадиган бўлишди. Жасад Тўрақўрғон марказий касалхонасида жойлашган экспертиза бўлимида текширилди. Назорат қилиб борганлар орасида Чуст район ижрокомининг раиси Йўлдошали Рафиқов ҳам бор эди. У хулосалар аниқ бўлишини талаб қилди.

Қишлоққа шу куни оқшом файзсиз тушди. Улуғназарни қабрга чироқ билан қўйишди. Тилланазар ака ўша куни юракдан ҳеч қачон кетмайдиган армонини кўмиб қайтди. Бундай оғир ғамни кўрмаган алпдек одам бир кечада чўкди-қолди.

Ўлим сабаби тинчлик бермади. Тўрақўрғон район ва Наманган вилоят суд-тиббиёт экспертизаларига қатнаш бошланди. Ҳадеганда хулоса чиқавермади, вилоят суд-тиббиёт экспертизаси бошлиғи Турғунбой Юсупов ҳарбий қисмга касаллик тарихини сўраб хат ёзди, «Келса, шунга қараб хулоса чиқарамиз», деб тушунтиришдан чарчамади.

16 кун деганда вазият ўзгарди. Ногаҳон Тилланазар акага ўғли Улуғназар билан хизматда бўлган ўзбек аскарларидан 9 киши имзоси билан ёзилган хат келди. Уни батафсил келтирамиз:

«Салом, Тилланазар тоға, мен Улуғназарнинг ўртоғи Шерали Ёндошевман. Тилланазар тоға, бизнинг иложимиз бўлмади, мажбур бўлдик сизга хат ёзишга. Улуғназарни Олмосга олиб кетаётганда мен ҳам бормоқчи эдим, аммо қўйишмади, олиб борсак, айтиб беради дейишди, шекилли. Энди биз сизга ҳаммасини хат орқали ёзиб жўнатишга қарор қилдик. Биз уриндик, сура-сур қилдик, барибир катталар гапимизни писанд қилишмади, чунки улар офицерларнинг тарафини олишиб, ишни ёпиб ташлашди. Нимага ёпиб ташлаяпсизлар, деб командирнинг олдига кирдик. У бизга шундай жавоб берди: «Бу ишни земляклари қилган». Йўқ. Бу ишни ҳамюртлари эмас, офицерлар қилишган.

1990 йил 13 декабрь куни тушда бўлинма командири катта лейтенант Давиденко билан лейтенант Шейкин Улуғназарни Ленин хонасига олиб кириб, дўппослашган. Кейин уни катта лейтенант Мельников каптеркага олиб кириб урган. Сўнг ётоқхонага опчиқиб ташлаган. Мен олдига борсам, ётган экан, ким урди деб сўрасам, у юқоридаги офицерларнинг фамилиясини айтди.

Улуғназар кундан-кунга оғирлашиб борди. Кейин уни касалхонага олиб кетишди. Орадан 4 кун ўтди. Биз Улуғназарнинг олдига бориб, ҳол-аҳволини сўрайлик дегандик, «Бориб нима қиласизлар, у яхши, эрта-индин чиқади» дейишди. Бизни қўйишмаганининг сабаби бор экан: офицерлар Улуғназарни алдаганми ёки қўрқитганми, иш қилиб улар магнитофонга ёзиб олаётганда Улуғназар офицерларни ёмонламаган. Урмаган, деб айтган. «Мени столовойда урдилар қорадан келган солдатлар», деб айтган. Йўқ, ундай эмас. Улуғназарни офицерлардан бошқа ҳеч ким урганн йўқ. Шунинг учун сизлардан илтимос қиламиз, охиригача курашингизлар. Агар биз керак бўлсак, адрес ўша бирга хизмат қилган жойда:

Улуғназарнинг ўртоқлари:

Шерали Ёндошев,
Илҳом Ниёзметов,
Мурод Мамуталиев,
Завқи Имонов,
Мамадамин Сиддиқов,
Атҳам Жумаев,
Анвар Ғаниев,
Акбар Имомназаров».

Бу хат келгач, Наманган вилоят суд-тиббиёт экспертизаси бошлиғи Турғунбой Юсуповга ҳам жон кирди. Тезда экспертиза хулосаси чиқди: «Долиев Улуғназарни ташқи ва ички, шунингдек гистологик, кимёвий, биологик ва физотахник текширувлар ўтказгач, суд-тиббиёт эксперт комиссияси шундай якунга келди: Долиев Улуғназарнинг ўлими сабаби: сепсис септицемия кўринишидаги бронхзотилжам, эндокардиомикардит, гепатит, нефрит асорати, мия шиши, нафас атишмовчилиги, шунингдек жигар-буйрак касалланиши... Уни бу ҳолатга олиб келинган сабаб комиссияга аниқ маълум эмас. Чунки қўлимизда касаллик тарихи ёзилган ҳужжат йўқ. Аммо шуни айтиш лозимки, асосий жароҳатлар (шилиниш ва қон талашлар) Долиев Улуғназарнинг танасига ўтмас нарса билан қаттиқ урилганда ҳосил бўлган.

Вилоят суд-тиббиёт эксперти бошлиғи: Т. Ю. Юсупов,

Суд-тиббиёт эксперти ходими: Л. Г. Раҳимов,
Суд-тиббиёт эксперти химиги: С. Л. Ғаффоров,
Суд-тиббиёт эксперти гистологи: Н. К. Алимов».

Тилланазар ака бу ҳужжатларни олиб, Фарғона ҳарбий прокуратураси орқали тегишли жойга жўнатди. Лекин барибир кўнгли тинчимади. Ушбу мақола муаллифи билан бирга Тошкентга борди. Ўзбекистон Президенти қабулхонасида бизни навбатсиз қабул қилишди. Шахсан Президент номига тушунтириш хати ёзилиб, ёрдам сўралди. Туркистон ҳарбий округи прокурорининг ўринбосари Пицхо Пётр Владимировичга ушбу иш билан танишиб чиқиш буюрилди. Унинг ҳузуридамиз. У биз берган ҳужжатлар билан танишиб чиққач, босиб-босиб сигарет тутатди. Сўнг Германиядаги Совет Қўшинлари группаси ҳарбий прокурори К. М. Перепелица номига хат битиб, воқеа тафсилотини бирбир ёзди. Қўлимдан келгани шу дегандек, бизга қаради.

Шундан сўнг Ўзбекистон Олий Кенгаши қошидаги ҳарбий можаролар билан шуғулланувчи комиссия раисининг ўринбосари С. Емельянов билан учрашдик. Узоқ суҳбат бўлди. У бу ишни назорат қилишни ўз зиммасига олди. Уйга қайтдик. Зумрад қаърини ёриб бораётган поездда хаёл сурарканман, Сергей Есениннинг қуйидаги ақидаси ёдимга тушади: «Ҳаётда ҳақиқатни топиш мумкин, фақат унга умринг етса...».

Мен таъкидламоқчиманки, ушбу мақола барча ҳарбий газеталарга таржима қилиниб босилса, кўпларга сабоқ бўларди.

Аскарлардан келган хатни ўқиб туриб, киши ўйланиб қолади: офицерлар Улуғназарни нега калтаклашди экан? Ахир бирор гуноҳ қилган бўлса, тартибга соладиган жойлар бор-ку! Қани ҳарбий интизом? Армия керакми? Керак. Фақат ҳақиқийси керак.

Ушбу мақола ёзилаётган кунда маҳалладошим Таллин шаҳрида хизмат қилаётган Даврон Махсумов қочиб келди. Ҳарбий интизом йўқлиги, ўзаро жанжаллар жонига теккани учун шундай қилибди. Уйидагилари Давронни хизматни давом эттириш учун яна ўз қисмига олиб кетишди. Бу қўрқишдан эмас, бурч туфайлидир.

Ўзбекистон Президенти И. Каримов ҳарбий қурилиш қисмларини Ўзбекистонда ёки Ўрта Осиёда қолдириш ҳақида қарор чиқарган эди. Агар у ижро этилса, нотинч кўнгиллар ором оларди.

Ўн бир фарзандини тарбиялаб вояга етказган Қаҳрамон она Раҳима опа қаршисида сукутдаман.

«Ука, бутун вужудим ёниб кетаяпти. Қўлимдан келса-ю юрагимдагиларини ёзиб енгил тортсам. Зинҳор бировнинг боласи шу аҳволга тушмасин. Ёзинг, ука, токи бу — бошқаларга сабоқ бўлсин. Худойим, ҳеч кимнинг бошига бу кўргиликни солмасин».

Ёш келмай қолган кўзлари йиғлайди.

Баҳор. Табиат уйғонмоқда. Яна Наврўз. Агар Улуғназар... 19-баҳорни кўрарди. Сумалакни яхши кўрарди у...

Қишлоқ ўртасидаги баланд қабристондан ҳар шанба саҳар, сўфи азонига ҳамоҳанг бўлиб, онанинг фиғони эшитилади:

Туклари сайр айласам,
бошимда ойим, болам,
Ташна бўлсам сув бериб,
қондиргали сойим, болам,
Гар бало боқса менга,
қайтаргали ёйим болам,
Йўлларинг бўлсин равон,
ўйновлаган тойим, болам...

Иномжон УЛУҒБОЕВ.

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖЎРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРҲОДИЕВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТЎЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАҚАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Босишга топшириш вақти 21.00
Босишга топширилди 22.00.
Индекс: 64608. 5407-буюртма.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.
+ 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Халқ сўзи